

stil
logie
ra

42

S. c. 236

Bo Sa

Th. A. V. 704. 696.

4

D. O. M. A.
DE
PRUDENTIA
THEOLOGICA,
Exercitatio Singularis.

Naturam ejus universè expla-
nans, principia, affectiones, subjecta, effe-
cta, divisiones, Cognata, Opposita, ordinatè repræ-
sentans, variaq; exemplis Veteris & Novæ
Ecclesiæ breviter demonstrans.

Subjecta ad calcem Appendix de praxi
Theologicâ, in spiritualib. apprimè
necessariâ,

Ad utilitatem Ecclesiæ monita universim condu-
centia suggerens.

A U T H O R E
HENRICO NICOLAI,
Consil. Eleët. Eccles. Et Profesf. emerito.

GEDANI.
Typis PHILIPPI CHRISTIANI RHETII.
ANNO MDC LX.

SERENISSIMO POTENTISSIMOQUE
PRINCIPIS AC DOMINI

FRIDERICI

GUILIELMO

Mari chonibrandenburgensi
perij Archiepiscopo
et Masuburgi. Poruani. etc.
Monsieur de Pommeroy
d'Orléans, Vandalotim, etc.
& Camoyas, Duc Burgundie
etc. etc. etc.
Kavchionij etc. etc.
Ad illorum etc. etc.

Dno. etc.

H. F. etc.

etc. etc. etc.
etc. etc. etc.
etc. etc. etc.
etc. etc. etc.

SERENISSIMO POTENTISSIMOQUE
PRINCIPI AC DOMINO,

D^N. FRIDERICO

GVILIELMO,

Marchioni Brandenburgensi, S. Rom. Im-
perij ArchiCamerario & Principi Electo-
ri. Magdeburgi, Porussia, Julia, Clivia,
Montium, Stetini, Pomeranorum, Cassu-
biorum, Vandalorum, Crosnae in Silesia
& Carnovia Ducis, Burggrabio Noriber-
gensi, Halberstadij ac Mindæ Principi, Co-
miti Marcae & Ravensbergæ, Domino
Ravensteinij, &c. &c. &c.

Dno. suo Clementissimo,

S. à DEO Patre per Christum, & cultum.

Varium Geminum, ELECTOR POTENTIS-
SIME, apud Cæsarem in 6. Epitomes Contro-
versiarum dicentem *Annaeus Seneca* introducit,
Qui apud Te, Cæsar, audent dicere, magnitudinem tuam
):(2 igno

ignorant: Qui non audent, humanitatem. Nescio, annon simile in primo apud S. T. alloquio mihi cogitare, aut in solatij vicem adhibere licuerit. Fastigium sublimitatis Tuæ ab alloquendo retrahit; sed humanitas invitat. Faciendum tamen aliquando fuit, quod longè prius occupari jure decuit. Potentiorum suffragia aut prensare, aut desiderare, communi more mortalium solemus. Mihi & audendi animum, & sperandi facultatem insita S. T. in literas humanitas, & in chartæ vilitatis donaria oblata proluxa voluntas, suggessit. Non ab extero arcessam, quod è domestico documento depromi liceat. SERENISSIMUS PARENS, Augustæ memoriæ Princeps, in primâ Doctorum apud Regiomontanos promotione me nec usu notum, nec officio probatum, ad gradum capeffendum suo sumptu clementer invitavit. Interpres Electoralis gratiæ Benckendorffius tùm extitit. Apud S. T. ante sesquiannum nescio à quibus in tantum commendato, in primis de tranquillando religionum negotio indicato, è vestigio rescriptum ab Electorali Clementiâ impetrare licuit, quo à sacris SIBI consiliis me esse debere gratiosè judicavit. Munus prægrave sanè, ac progressibus meis Theologicis ferè nimium. Me autem vel ingratitude deturpet, vel parùm tenax memoria obfuscet, nisi qualemcunq; tandem memoris in gratiam animi cippum erigere aggrediar. Ac de *Collatione Religionum* argumentum meditatatus, aliò ad typi facultatem misso eo, innotescere S. T. destinatum fuit. Sed id inter rapinas publicas ab hoste in tabellionis direptione abstractum creditur. Nec adhucdum aliud quidquam memorare de eo licet. Exin breviorè de *Prudentiâ Theologicâ*, me letemate me sistere cogitavi, ad conciliandi negotium haud modicum profuturo, si dextrè admoveatur, ut progressus ultrà in lucem dabit. Non copioso sermone defungar. Apud occupatas Principis aures oratio omnis prolixior molesta est. Moles Imperij, lituorum strepitus, occupata
in

in diem crescentia, sermones longos, & de industria non exitum inventientes, fastidiunt. Tractatio brevitatem sui succineta citra tædium lecturi animum subire valuerit. Ampla vix libenter Magnates legere solent. Eruditionis compendia in lucro habent, & similes tantum in exemplo. Brevis esse malui, quam pertinace silentio aut officium, quod debui, deserere, aut quaecumque grati indicium ulterius differre. Primitias velut laboris aliquas ad moderationem S. T. appendere, & gratiosæ clientelæ commendare volui, dum amplioribus explicandis me parem occasio paraverit, quod hactenus fortuna non voluit. Pro cætero in literas affectu in submissi, & per sexennium ob veritatem exulantis, si non scriptum, animi obfidem, animum saltem respicere, & authorem porrò inter suos numerare gratiosè sustineat S. T. devotè precor. Vel justitia Eius causam meam bonam esse perspiciet, vel Clementia faciet. Utrumque in æquo beneficium futurum: sive innocentem me sciverit esse, sive voluerit. Pro grato habebitur, quidquid ingens Patronus, felicitum terrarum Dominus, Imperium per varia Orbis diffusum exercens, pacatâ authoritate censuerit. DEUS S. T. cum Sereniss. familiâ inter hos temporum furores ex alto conservet, eam prudentiam è Coelis servari donet, ut nihil asperius factu, nihil, ad quod impensius cœli auxilium advocari oporteat, cogitetur, quam ubi promendum, quod prolatum peragitur, peractum ad summam rei & salutem mortaliū pertinere intelligitur: Pacisq; bona, communia mortalitatis vota, ex horridis Christiani sanguinis bellis, per EAM ut Pararium, clementer reducat. Gedani. 12. Calendas Mart. Anno M DC LX.

SERENISSIMÆ CELSITUDINI TUÆ

Subiectissimus,

Henricus Nicolai,

C. E. & P. cm.

LECTORI CHRISTIANO AC ERUDITO

S. & pacem Christi.

In signem in mortalibus virtutum, Lector erudite, gratiosè à DEO suppeditatam, noscendam propono. Modum ac rationem in spiritualibus rebus gerendis componit, animoq; inserit. Prudentiam spiritualem vocare Doctorem consensus cepit. Divinitus raroq; exemplo nonnullis immittitur, ut Apostolis: Naturali quandoq; solertiâ exsurgit, ut priscis quibusdam Monachis: Alijs labore & exercitatione comparatur, ut communi progressu. Quibuscunq; modis in hominem veniat, universim hic expedienda veniet. Quid, unde sit, quid agere, circumspicere, cavere jubeat, qualiter in adiaphoris, disceptatis, administrandis, se gerere doceat, ne quid nimium, ne nimis exiguum, ac deceat, agatur, ne desit aut supersit, brevioribus lineis hic deductum vides. Jus summum, summa malitia, etiam in spiritualibus, moderamen à Prudentiâ haurire debet. Res eximij in spiritualibus usus, magna necessitatis. Scientiam Theologicam omnes Loci communes deduxerunt. Prudentiam rari, aut nulli distinctè. Controversiarum modum & finem Prudentia sufficet. Imprudentia magna indignitas, nocivitas, ac pestilientia est. Multa imprudenter in conspectu DEI, plura in despectum DEI licentiosè, publicè noxia in Ecclesiasticis patrata esse, compertum est. Communis querela etiam magnorum Virorum affectus in lamenta concitavit. Specialia casuum memorare, omnia enucleatè partitevè referre, ingens Volumen tractanda rei suppeditet. In compendium arctare commodius visum, quod diductius alijs temporibus commentandum relinquatur. Simul ad calcem de Praxis Theologicâ, Cognatâ materiâ, quadam subtexta. Non minus momenti continet, ac Prudentia. Scientia sine caritate utilis & noxia est, 1. Cor. 8. & 13. Sathanas universorum penè gnarus, & aeternum à DEO rejectus est. Brevioribus stricturis & ea deducta, qua latius alibi expeditur. Omnibus nè placitura, qua trado, nec scio, nec dicere habeo. Id scire omnes velim, vix præclarum esse, quod omnibus placeat. Communis erroris prava defensio est, deviantium multitudo. Epitomen Prudentia & Praxis Christiane hac vice dare constitui. Proprio judicio explorare universa, LECTOR, licebit, si quid aut arrideat, aut deficiat. Liberum illud habes, quo approbes, quod placuerit, aut improbes, quod offenderit. Omisissis, aut obiter traditis, benigniorem veniam impertire, humanum erit. Facies Lector prudens, & que ad pacem Jerusalem faciunt, nobiscum infestis his temporibus procurabis. Ita DEus pacis tecum sit, apud quem precibus perpetuò Nos juvabis. Gedani. 10. Cal. Martias. Anno 1660.

De

D. O. M. A.

DE PRUDENTIA THEOLOGICA, Exercitatio Singularis.

I.

Naturâ ita comparatum scimus, ut nemo nascatur artifex, sed evadat. Ipsa prima ab incunabilis origo, ruditatis, imprudentiæ, & stoliditatis officina est. Funditus omnis notitiæ prudentiæq; exfortes in hoc Orbis theatrum protrudimur. Qui in Græciâ septem Sapientum meruere nomina, non ad id naturâ facti, sed instituti & assuefacti fuerunt. Improbo labore & nisu opus est, dum inscitia rubigo animo exuatur, notitia inseratur. Id omni notitiarum generi usu venire in comperto est. Sive mechanica in exemplum trahas, neminem natura artificem finxit, sed industria elaboravit. Sive liberalia circumspicias, sudorem ac operam in auxilium advoces, si in illis aliquid esse concupiscas. Visas à circumfuso aëre lumen, animus à disciplinarum culturâ notitiam accipit. Ferrum multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia, ait *Sapiens Eccles. 10. v. 10.* Quod si Theologica pro exemplo placeant, non aliter res habet, nec usitatâ ratione scientiam eorum aliter asseri compertum est. Omnium ignavis, labore, operâ, industriâ, usu, opus esse deprehenditur. Id theoria spiritualis, Controversia, Polemica, quæstiones, edoceant. Practicorum deinde in iisdem eadem est ratio, & naturâ valdè cœci, distorti, reprobi, gignimur. Si ad rectum, prudens, consideratum, edomari debeamus, instituto ac operâ opus extiterit.

A

terit.

DE PRUDENTIA THEOL.

terit. Nemo prudens natus, sed factus. Non dat natura virtutem, Ars est, bonum fieri, ait *Seneca ep. 90.* Inde *Prudentia in spiritualibus orta*, quæ eò manuducat, aversos dirigit, & reluctantes emendet. Plura in practicis imprudenter gesta esse, geriq; Veteris ac novi ævi historia commoneat. Exempla fortè progressus producturus. Quid noxæ illatum, acta docuerunt, tempora notarunt. *Ecclesiam Viris literatis, non asinis armatis indigere*, non vanè olim dictum. Cynosuram circumspicere necessum est, ad quam cuncta componamus, ne ad scopulos cum alijs impingamus. Hanc *Prudentiam Theol.* vocare liceat. Rei ipsi nomen conveniens, & ab analogiâ Civilis prudentiæ haud remotè sumptum intelligitur. De eâ breviter commentari, & quid doceat faciatvè in homine, distinctiùs representare, CUM DEO, primo Prudentiæ authore & Consultore, hac vice constitutum est.

2. *Prudentia vox quasi porrovidentia dicta*, ut prudens quasi porro videns, apud Philosophos interdum generalissimè omnem naturalem sagacitatem & solertiam notat, quomodo & brutis suam inesse prudentiam dicimus, & quidam illis Conscientiam attribuunt, ut *Speusippus & Zankius*, alijs, ut *Dec. 3. Miscell. d. 2. t. 5.* notatum: Sic Agricola naturali prudentiâ facile justeq; agebat, *Tacitus vit. Agric. c. 2.* Interdum generaliter quamvis liberalem notitiam notat, sive theoretica illa, sive practica, quomodo omnes sophos prudentes, asophos imprudentes vocamus: Interdum specialiter notitiam moralium rerum, & habitum intellectualem cum rectâ ratione activum eorum, quæ homini bona aut mala moraliter sunt, ut *6. Nicom. c. 5.* definitur, Et *dec. 3. Misc. d. 1.* explicatum est. Quomodo contradistinguitur Intelligentiæ, Sapientiæ, Scientiæ, & arti, ut *de Cogn. hum. & in Curs. Phil. d. 4.* dictum. Et *generalis ac specialis*, perfecta ac imperfecta, Politica, Oeconomica, Scholastica, Historica, & similis dici solet, quo de alibi actum. In *Theologicis generaliter* omnem spiritualem notitiam & circumspersionem notat, ut, *Estote prudentes, sicut serpentes, Matt. 10. v. 16.* Specialiter insignem quandam de Christo notitiam, *Ephes. 3. v. 4.* vel in Civilibus prudentiam aliquam. Sic David Israelem pavit in intelligentiis manuum suarum, *Psal. 78. v. 72.* h. e. prudenter. Hic *peculiarem notitiam agendi fugiendiq; in Theologicis* ea, quæ agi fugiq; pro circumstantiarum ratione à Viro sapiente debeant, in subjectis quibusdam specialiter relucentem notat. Et

Et

EXERCITATIO.

Et habitus aliquis in subjectis suis est, infusus vel acquisitus, promptum animum ad prudenter omnia agenda reddens. Dicitur & *Circumspectio, Solertia, Cautio, Providentia*. Augustinus l. 1. d. lib. arb. C. 13. eam rerum appetendarum & fugiendarum, Et l. 83. qu. 9. 30. rerum bonarum, malarum, & neutrarum scientiam definit. Alij aliter. *Socrates* animæ concinnitatem vocavit. *Stob. ser. d. prud.*

3. Eoque hic definiri potest *prudencia*, in *Theologicis ac spiritualibus rebus circumspectionem ac dexteritatem animo humano concilians*, quæ in negotijs religionis rebusq; *Ecclesiasticis sapienter, decorè, utiliterq; ad salutem Ecclesie gubernandis & administrandis expeditus paraturq; efficitur*. *Prudentia in Theolog.* est *virtus spiritualis à Sp. S. concitata*, praxes spirituales circumspectè moderari faciens, eoq; mentem humanam pro salute fineq; spirituali obtinendo perficiens. Quæ in *Theologicis* ulterius explicari solet. *Eam in naturalibus*, quæ peculiari dono à naturâ subjectis quibusdam insit, quomodo naturaliter quosdam circumspectiores, alios imprudentiores nasci videmus. Sic *Atticus Constantinop. Episcopus* naturâ prudens fuit, *Socrat. lib. 6. C. 18.* Et *Veteres pij Monachi* solâ naturali prudentiâ præditi fuerunt, *Sozom. l. 1. c. 12.* Et *acquisitam dividunt*, quæ labore naturalem prudentiam excolit ac confirmat, & *experientiâ*, quod per naturam deest, compensat. *Hanc iterum in propriam subdividunt*, quæ proprijs casibus & *experientiis* acquisita est, & *rarior est, Alienam*, quæ ex alienis casibus, & *ex utraq; mixtam vel compositam*, quæ partim ex proprijs, partim ex alienis casibus sibi, quod prudenter, animadvertendum sit, comparavit, & *usitator, communior, universalior, ac utilior est*. Maxime enim conducit in *Ecclesiâ* non solum propriâ *experientiâ* sapere, sed *alienam* quoq; in consilium adsciscere, ex eaq; prudentiam sibi etiam comparare.

4. *Principia ejus sunt*, unde ea ortum trahit, quibusq; formatur ac constituitur. Et *externa sunt, ut efficiens*, à quâ est, *DEUS*, *Jac. 1. v. 5. 1. Cor. 2. v. 7. seq.* *Divina revelatio, Scriptura, Historia Ecclesie*, non schola hujus seculi, aut *versutia humana*, quæ spirituales prudentiam non habet, adeoq; dare non potest, cum opposita sint, prudentia lucis & tenebrarum; hujus seculi & à *superno, filiorum lucis & mundi, DEI & Diaboli*, ac contrarias affectiones, *subjecta & effecta* habeant, *Jac. 3. v. 15. 17. 1. Cor. 1. v. 19 seq. C. 2 v. 1. seq. ut 1. 24.* patebit. Et de quâ non dicendum est, ut *Gregorius V. Pont. Rom.*

DE PRUDENTIA THEOL.

4
 rogatus, cur sanctionem de Imperatore à solis Germanis eligendo tulisset, quondam respondit, quia caro & sanguis mihi revelavit, ut *Jansonius de vision. Apocal. p. 25.* tradit: Sed potius ut Christus Petro reposuit ipsum, confitenti, Caro & Sanguis tibi id non revelarunt, sed Pater meus, qui in Coelis est, *Matt. 16. v. 17.* Et ut Apostolus svadet, ne configurate vos seculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestrae ad hoc, ut probetis, quæ sit voluntas illa DEI bona, placens, & perfecta, *Rom. 12. v. 2.* Versutiã enim mundi res sacra profanatur, religio corrumpitur, Ecclesia in Synagogam transformatur, pax in dissidia convertitur, & Reipub. tranquillitas in bella immutatur. *Sic à Principio Nov. Test.* DEUS Ecclesiam per homines Politicè minimè versatos ac versutos, Apostolos, plantavit, rigavit, propagavit, ut sapientes mundi confunderet, & stulta se eligere ostenderet, *1. Cor. 1. v. 26. 27.* Et praxis Ecclesiastica sequentium seculorum ostendit, ad prudentiam Eccles. DEUM plerumq; Viros minimè versutos adhibuisse, ut *r. 5.* pluribus patebit. Sua cuiq; rei prudentia debetur, non ex alienã altera tractanda aut administranda est. Sic in Republ. Politicam, in domo Oeconomicam, in Scholã Scholasticam prudentiam adhibere oportet. Ita in spiritualibus spiritualem. Sic ex Scriptura diligente lectione ingentem prudentiam spiritualem colligere possumus. Passim enim exempla, regulas, & informationes suppeditat, unde nos prudentiores reddi possumus. Et Acta Ecclesiastica nos ultra ad eam provehere, informare, ac conformare possunt, ut progressus docebit. *V. t. 12. 13. seq.* Et finis, DEI gloria, Ecclesie commodum, & hominum utilitas sunt, ut vera religio conservetur, à fraudibus corruptorum vindicetur, ad posteritatem traducatur, pax Ecclesie servetur sive restituatur, vulnera nulla illis infligantur, aut inflictã non incurata relinquuntur, sed sanentur, Ecclesie exemplis vel damnis nos sapere discamus, Concordia animorum inducatur, omniaq; pro bono Ecclesie & gloriã DEI in Christianitate peragantur, quæ verè noxia & incommoda videntur, omni modo præcaveantur, amoveantur, emendentur & immutentur. De quibus plura in effectis prud. Theol. *r. 7. seq.* dicentur.

5. Principia interna materia & forma sunt. Materia ex quã hic ut in accidente, non datur. Materia in quã est subjectum, quod prudentiã præditum est. Estq; homo & Theologus, qui eam possidet, colit, exercet.

Pi Atticus & Veteres pij Monachi, t. 3. Athanasius, cujus prudentiam Ariani timuerunt. Sic à Valente episcopatu non motus est, cum omnes alios egeret, quia verebantur Ariani, ne ipse ad Valentem profectus in suam ipsam sententiam pertrahere, vel Valentinianum ad defensionem Ecclesiæ induceret. Sozomen. l. 6. c. 12. Vedelius l. 1. d. pru. Eccl. C. 2. r. 6. Et l. 3. C. 5. r. 6. Sic prudenter crimen de stupro objectum diluit, presentem se sistendo, & quem muliercula non agnovit, quæ secum rem habitam dixit, sed cum alio quodam Timotheo jurgata est, quem Athanasium esse dixit. Idem l. 2. c. 24. Sic fugâ prudenter periculum declinavit, cum obversâ cymbâ modò Athanas. eò juisse restatus est. Ruffin. l. 1. c. 34. Sic Macedonius Episcopus Eulochio percussori in se subornato munera dari jussit, cum avarum sciret, & periculum declinavit. Theodoret. lect. syn. Lib. Sic alij Patres & rectores Ecclesiarum Principesq; prudentissimi fuerunt, ut Paulus Timotheum ob Judæos ejus loci circumcidens, ne scandalisetur illi, quòd Patre Græco natus esset, etsi matre Judæâ. Act. 16. v. 3. seq. Idem prudenter Athenensium idololatriam reprehendit, occasione ab arâ ignoti DEI desumptâ, & ad verum DEUM eos deduxit, Act. 17. v. 22. seq. Idem purificationis dies Hierosolymis sustinuit, ne Judæis discessionem à lege docere, & Circumcisionem prohibere videretur, Act. 21. v. 26. Et verbera ac virgas prudenter civitatem Romanam appellando declinavit, Act. 22. v. 25. Gamaliel prudenter Clero Apostolos persequenti persuasit, ne id faceret, Act. 5. v. 34. seq. Constantinus M. ut Ethnici milites paulatim cruci & religioni Christi asvescerent, armis ac vexillis crucis Symbolum affixit, & in castris tabernaculum ad templi formam circumtulit, ut & ibi colendi DEUM occasio non deesset. Euseb. l. 4. d. vit. Const. Carolus M. ut Saxones indomitos ad pietatis officia invitaret, tributa nulla, sed tantum decimas Episcopis dandas illis imposuit, nec principatus, sed tantum episcopatus varios apud eos instituit, ut solius religionis studio armis eos impetiisse videretur, ratus, citius illos Episcopis, quàm ducibus bellicis parituros, Crantz. l. 1. Metrop. Henricus II. Imperat. ut fidem Christianam propagaret, Gislam sororem Hungarorum Principi conjugem dedit, ut Virum uxor Christo lucrifaceret, quod & factum, & rex iste Stephanus inter Sanctos postea numeratus est. Idem l. 4. Saxon. C. 29. Martinus V. Papa miræ prudentiæ habitus fuit. Quid agendum aut vitandum, acutissimè dijudicavit. Brevis in dicendo,

6 DE PRUDENTIA THEOL.

sententijs plenus, cautior in agendo, prius rem factam homines viderunt, quam ab eo excogitatam putarent. *Platina in vit. ejus.* Ita *Gregorius Antiochenus* ob prudentiam Cæsaribus & Persarum regibus carus fuit, *Ruffin. l. 1. c. 19.* Idem seditionem inter exercitum & Imperatorem Mauritium prudentiâ suâ composuit, ut cum lacrymis seditiosi veniam peterent, *Evagr. l. 5. c. 6. Et l. 6. c. 11. 12.* *Silvanus* Tarsi in Ciliciâ episcopus prudens. *Theodoret. l. 11. c. 27. v. 1. 12.* *Imocentius* successor Anastasij Vir fuit ingenij & prudentiæ ornamentis egregiè instructus. *Theodoret. l. 5. c. 23.* *Porphyrus Antiochenus* magnâ prudentiâ insignis fuit. *Id. c. 35.* In V. T. de Novo prædictum fuit, cor stultorum intellecturum scientiam, nec ultrâ insipientem principem vocandum esse, *Esai. 32. v. 4. 5.* Et *Apostolus* monet, prudenter ac circumspectè ambulemus, ut sapientes, non ut insipientes, *Eph. 5. v. 15.* *Forma* ejus est ipsa essentia definitione expressa, t. 3.

6. *Effecta Prud. Theol.* quæ, quanta, & qualia sint, ex illis, quæ specialiter de eâ postea recensentur, abunde patebit. *Divisio ejus in varios modos & partes esse potest.* Ex modis quædam varietates t. 3. notatæ sunt. Ex partibus Prudentiæ inesse dicitur Ratio, Intellectus, Circumspectio, providentia, docilitas, & cautio. *Ratio*, quâ causæ & habitudines rerum attenduntur. *Intellectus*, quo assequimur, quid in rebus sit, aut non sit. *Circumspectio*, quâ circumstantia omnia observantur. *Providentia*, quâ providè præsentium, præteritorum, & futurorum ratio attenditur. *Docilitas*, quâ facile & aliorum sententia fertur, acceptatur, & pensatur, Et *Cautio*, quâ cautè in rebus progredi docemur, non temerè, nec timidè, nec alienè. Alij ad eam pertinere dicunt, *ὀψιδικὴν*, bonitatem Consilij, ut judicio quis polleat, *σοφικὴν* seu perspicaciam, quâ aliorum dicta & facta rectè ponderantur, Et *ῥητορικὴν*, vni aliorum dicta ac facta rectè judicandi, & ex diversis medijs cognitis optimum & utilissimum eligendi. *Aristot.* & *Thomas* tres ejus functiones ajunt, benè consultare, benè judicare, & benè imperare ac exequi, *Vid. 4. Eth. c. 2. Th. man. q. 9. a. 2. 9.* Omnia hæc per analogiam & in prudentiâ Theologicâ observari possint, & requiri debeant. Ex subjectis etiam in prudentiam publicam & privatam dividi potest. *Publicam*, quæ in publicis personis est, ut Episcopis, Doctoribus, Magistratibus, Regibus, Principibus, *Privatam*, quæ in privatis hominibus. Ut auditoribus, Patribus familias. Item in generalem, quæ in omnibus Christianis obtinere debet, & specialem, quæ

quæ in quibusdam, ut doctoribus, Episcopis, Magistratibus, &c. Hic utroq; modo & ad utrosq; indifferentem se habens spectari potest. Posset & prudentiâ nonnulla circa religionem agere dici, quædam circa adiaphora, Circumstantias, modos, & similia ad externam gubernationem necessaria. Ad utrumq; hoc loco etiam respectus in Prudentiâ obtinebitur.

7. Ut effecta Prudentiâ spiritualis melius pertractentur, & distinctius represententur, sequentibus membris magna eorum pars commodè explicari queat. I. Prudentiâ Theologica Controversiis modum ponere docet, ne in infinitum ea extendantur, aut in vanum, inutile, & noxium tandem super illis contendatur. Attendere in quæstione ortâ jubet, an necessum sit multis in Ecclesiâ de eâ digladiari, an satius quiescere, & non multum movere sit? Non in infinitum rogari & ruere permittit, sed Circumstantia spectare facit, an necessum, honestum, decorum, utile Ecclesiæ Christi sit, talia movere, discutere, rixari, infirmis scandalum, infidelibus opprobrium ponere. Prudentis en. est, magis interdum Controversias declinare, quàm movere, admittere, aut discutere. Sic qui ἐπιχειρῶν in difficilibus arripiunt, ut de origine animæ humanæ, ordine actuum in prædestinatione, tempore finis mundi, aliisq;, declinant, non discutiunt. V. de Conciliando. s. 10. Et Tr. de noviliquendo ac medio religioso dictum. Sic olim Gedani anno 1561.62. de reliquiis benedictis in Coenâ rixatum, an Corpus & sanguis Christi sint, an tantum panis & vinum? Et Ministerium in duas factiones secessit, quidam affirmarunt, alij negarunt. Res indigna, super quâ publicum certamen exardescat. Anno 1621. 22. & sequentibus de Verbo DEI ejusq; vi movendi & illuminandi, convertendi, de ordine ac modo utriusq;, variè ac pertinacissimè disceptatum, iterumq; in factiones itum est. Varia ac intricatissima de ordine illuminandi, & vi intimâ vel extimâ Verbi quæsitâ fuerunt, quæ magis ad scholas ac Cathedras Academicas, quàm templa aut pulpita Ecclesiastica pertinuerunt, & cui prudentiâ facile modum ac attemperationem composuisset, si per temporum ac hominum conditionem licuisset.

8. Sic Magdeburgi & in vicinis locis anno 1612. & sequentibus varia de unâ ac duplici & contrariâ veritate, Theologicâ & Philosophicâ, de habitu Theologiæ ejusq; definitione, de operè Carnis aut Spiritus in habitu isto, & similibus digladiata. Magno unimorum cum motu, nec paucioribus cum perversionibus omnia agitata & disceptata, ut integra scripto-
rum.

DE PRUDENTIA THEOL.

rum Volumina docent. Prudentia si clavum tenuisset, plerisq; sine tali syraxi defungi licuisset. Indicia fortè pannoethrias anno 1631. sub bello Germanico subsequuta ingentes illæ animorum commotiones esse debuerunt. *Quomodo Belgium* farragine infinitarum & curiosarum quæstionum in schismate Arminiano an. 1612. seq. concussum fuerit, historia loquitur, & parum per Synodum Dordracenam anno 1619. ad sinceram pacem promoveri potuit. *Regiomonti* ingens rixa de abstracto & Concreto inter *VVigandum* & *Heshusium* exarsit, quæ *Heshus.* tandem locum mutare coëgit. *Similiter* an. 1645. seq. inter *Misientam*, *Dreierum*, & *Latermannum* de Conversione, auxilijs gratiæ, Causâ peccati per accidens, origine animæ, alijsq; nonnullis punctis ingens contentio excitata est, variæ Censuræ Academicæ in iudicium tractæ, totaq; Academia in horribiles factiones imprudenter dissecta est, cum prudentia, caritas, & moderatio totam Controversiam longè commodius componere potuisset, ut nec tot rixis, nec aliorum Censuris opus fuisset, & in nonnullis dissensus aliquis non insolitus aut infrequens in his æstimari debuisset. Prudentia & moderatio Doctorum Controversias tollet, dixit in præfatione aphorismorum *Pareus*, ut de eo *Vedelius* tradit *prol. 6. de prud. Eccles. n. 1.* Id verè dictum est. *Inter Pontificios* quàm vanæ concertationes interdum gliscant, & quàm imprudenter sæpè certamina super rebus nihili commota, *Holderi mus exenteratus*, *Erasmii Moria*, aliq; ejus scripta, *Theologia ipsorum Scholastica*, & similia doceant. Et in *Michaëlibus* quædam adducta. Hinc prudens Magistratus, ubi modum in Controvertendo excedi videt, Controversias & disputationes Theologicas quandoq; ad tempus prohibet, ut ad moderationem disceptandi ingenia in Theol. reducat. Sic *Theodosius* disputationes ab Arianis in foro fieri vetuit *Sozomen. l. 7.* Et in Hispaniâ ac Orientis & Africa populis omnes disputationes de religione prohibitas fuisse *Bodinus l. 4. d. Repub. c. 7. n. 482.* tradit. Si militer Moscorum Dux in seditiosis populi sui concionibus de religione disserere capitali pœnâ prohibuit. *Idem c. l.* De Germaniâ *Idem* tradit, quod an ad tempus factum post bella civilia, non satis compertum habeo. Non nisi modeste ac pacifice de religionibus disceptari sanxisse Eam scio.

9. II. Prudentia Theol. scopum certum figit, ad quem omnia in spiritualibus revocanda ac dirigenda sint, nempe ut omnia doctrinæ secundum
pic.

pietatem respondeant, 1. Tim. 6. v. 7. Ad quam quæ non conformata deprehendantur, magis omittere, quàm exercere jubet. *Ita quæ impiè queruntur, scandalosè discutiuntur, futiliter, inutiliter, aut noxiè deciduntur, avertere, cavere, rescare, aut exesse à Theologicis jubet, non inducere, aut nimis ventilare.* In omni ergò Controversiâ & Certamine attendit, an ad praxin pietatis conducatur, talia disceptare, an potiùs ad eam noxium sit, ac ab eâ ingenia avertat, & ad inutiles rixas tantùm componat? Et si hoc, satius de quæstione tacere, quàm disceptare, judicabit. III. *Quæ curiosa magis, quàm fructuosa in spiritualibus sunt, rescare & omittere, non ventilare aut pertractare Prudentia jubet.* Curiosorum enim nec finis facile est, nec ubi diu disceptata fuerint, usus eorum ad rem satis pertinens deprehenditur, ob quem tantâ disceptatione ea ventilari mereantur. Et curiositas vanitatis ac impietatis mater plerumq; esse solet. Ita in *Scholasticis* infinita curiosa quærentur, quorum nec finis, nec fructus est, t. 8. *Huc & pertinet, quòd prudentia momenta quæstionum attendit, an fundamentum fidei concernant, an præter extraq; illud decurrant?* Et de fundamentalibus ita controvertendum monet, ut modus & ratio tandem habeatur, veritas certò constituatur, in eâ inventâ quiescat, & in mysticis semper multa non liquere necessariò consideretur, frustra omnia inquirantur aut decidi postulentur, Ut Patres & Theologi magno numero confitentur, *Et Tr. de non liquendo* ostensum. Ita etiam de illis disceptare monet, ut perpetuò ad consensum sententiarum, quantum fieri potest, maximè laborandum censeat: De minùs fundamentalibus dissensus faciliùs ferre docet, modum tamen & hic habendum tradit, ne in infinitum aut nimis curiosa disceptatio excrescat, ut ante dictum. *Et in Michaëlibus* quædam ostensa sunt.

IO. IV. *Prudentia Theol. praxin Christianam ubiq; attendere docet, ut ea observetur, inducatur, promoveatur.* Hæc enim summoperè à Christo & Apostolis jussa est, *Matt. 7. v. 21. Rom. 13. v. 12. Phil. 4. v. 8. Hebr. 12. v. 14.* Disceptare autem de omnibus Theologicis sub tantâ necessitate jussum non est. Quæstiones ad praxin parum facientes, ad contentionem tantùm ducentes, eòq; animos hominum parantes & obfirmantes, rescare svadet, non nimis sollicitè movere, tractare, aut velut Cœcum inde pendeat, æstimare. Hoc enim ab Apostolo jussum est, 1. Tim. 1. v. 4. C. 6. v. 4. seq.

B

2. Tim.

2. *Tim.* 2. v. 16. 23. *Tit.* 3. v. 9. Omnia quæ sita ad unguem secare nusquam
 iustum est, Ut *Lib. d. fid. Christ.* pluribus deducetur. V. *Prudentia errores*
prorsus in loco incognitos diuè sepultos non facile aut ubivis differere facit. Tales
 enim apud ignorantes differere, de novo velut incautis animis ferere eos
 fuerit. Eoq; animi infirmiores facile sinistri quid talibus absurdis senten-
 tijs imbibant, quod difficulter postea evellas, etiam cum maximè cupias.
 Ita rectè *Brochmand. L. C. d. Minister. f. 4.* monet, circa elenchum observan-
 dum esse, ne istorum errorum pro Concione adducantur refutationes, à quibus
 nihil in isto casu periculi metui possit. Secus facturum jure auditurum, quòd
 circa quæstiones & logomachias insanat, 1. *Tim.* 6. v. 4. Nec Prophetas,
 Christum, Apostolos, castigasse errores jam sopitos. Similia *Amesius l. 4.*
d. Consc. C. 26. q. 14. alijsq; tradunt. Sic veterum *Manichæorum* deliria de
 duobus Dijs & principijs, bono & malo, *Gnosticorum* de Coenà alijsq; pun-
 ctis furores, *Borboritarum*, *Libertinorum*, *Bongomilorum* absurditates, *Adami-
 tarum* impietates, non facile in suggestu ad plebem memorandæ, si nun-
 quam de illis plebs audiverit. Sic si apud Germanos de pæderastijs, Sodo-
 mijs, mastuprationibus, multum aut specialiter differas, imprudenter a-
 gas, ignota enim illis talia peccata, quæ *Italis*, *Hispanis*, *Græcis*, *Orientalibus*,
 notiora & usitiora sunt. Facile enim in incautos animos seminarium
 impuritatis illabatur, quos satius in simplicitate suâ relinqui, quàm exo-
 ticis libidinibus contingi fuerit. Sic si sententiæ vehementer absurdæ ac
 blasphemæ sint, tutiùs apud simplices dissimulantur, quàm explicantur.
 Huc illud *Cypriani ad Demetrian.* referri queat, *Verecundius & melius est, erran-
 tis imperitiam silentio spernere, quàm loquendo dementis insaniam provocare.*

II. VI. *Prudentia Theologica errores & personas, Dogmata & subjecta,*
hæreses ac homines & humanitates accuratè distinguere docet. Amicum homini,
 inimicum errori esse facit. Fieri potest, ut error sit exitialis, homini tamen
 ad exitium non cedat, quòd non satis id ei cognitum, esse talem errorem,
 aut aliàs valdè plausibili veri specie se ei commendat, aut etiam poenitentia
 vel agnitione ab eo tandem eluatur. Sic errori & hæresi anathema dici
 potest, Ut pro errantibus tamen precibus apud DEum instetur, quòd error
 eximatur, illiq; ad meliorem sensum reducantur. Aut nos non satis scia-
 mus, an intimè illi de errore in Conscientiâ convicti sint, an secus. Quo-
 modo *Vetustiorum Ecclesiam* sapiens cum errantibus processisse certum,

ut, & alibi ostensum est. V. de non liquendo, 1.8. Similiter Prudentia Theol. personalia à realibus distinguere docet, non indifferenter confundere, & realia tractare, personalia ommittere, aut sæpè aliò amandare svadet, non integros tractatus meris personalibus aut convitijs in personas farcire permittit, Ut multis usitatum. VII. Prudentia Theol. argumenta negotij distinguere docet, probabilia à necessarijs, Cogentia à svadentibus, penetrantia à languidioribus, utilia à superfluis, & ad hominem formatis ab illis, quæ ex naturâ rei formantur, Ut in Log. docetur. Similiter Sophismata advertere, cavere, & solvere monet, non illis irretiri aut seduci imperat. Discrimen hic occurrere è Logicis certum est, & Sophismatum aliquam curam etiam in Theologicis ob Adversarios necessariam esse praxis contentionum cum illis docuit, Et Dec. 1. Miscell. d. 3. 9. 10. ostensum est.

12. VIII. Prudentia Theol. Interdum modum errorem eximendi, ostendendi, detegendi, hominem lucrandi & convertendi argutum suggerit & exerceri facit, qui nec in communi foro reperitur, nec apud obvios passim exerceatur. Sic Amphilocheus Iconij episcopus apud Theodosium M. Imperatorem, cum ipsum Imper. demissè salutasset, sed non filio Arcadio Imperij consorti parem honorem exhibuisset, sed viliorem, & Imperator excandescens in contumeliam id raperet, ac episcopum loco ejici mandaret, Heus, inquit, Imperator, Itanè contemptum filij tui ulcisceris? Quid Pater cœlestis faciet, cum tuos filium ejus minus ac Patrem honorandum, meramq; Creaturam esse docere senserit? Annon super eo commovebitur? Quo dicto Imperatorem vehementer commovit, ut ipsum revocaret, & ut Ariano- rum conventus tolleretur, ac disputationes in foro fieri vetaret, effecit. Sozomen. l. 7. Sic in Concilio Nicæno Philosophum aliquem à nullo in disputando superandum simplex Vir adortus, nudâ DEI veritate simpliciter propositâ ita prostravit, ut se virtuti verborum illorum ultrâ obistere non posse palàm confessus, & ad Christianismum conversus sit. Ruffin. L. 1. C. 3. Sic Theopaschitas argutè convicit Alamundurus Saracenorum Princeps, Cum Eutylianâ labe inficere quidam eum vellent. Simulavit enim, se eo die literas accepisse, Michaëlem archangelum mortuum esse. Quod cum ipsi riderent, & in angelos mortem non cadere assererent, Quî ergo Vos, ait, Divinitatem in Christo mortuam dicitis, quòd in carne suâ in novam Creaturam abierit? Cum ne angeli quidem moriantur? Cedrenus.

DE PRUDENTIA THEOL.

Zonaras, Gerhard, Exeg. d. Pers. Chri. t. 198. Sic religiosus quidam Vir adolescentem voluptatibus Corporis perpetuò immersum & alterum Smyrnydum sub vesperam, ubi valedixit, & invenis lectum selectâ plumâ turgentem ostenderet, unico *Esai. 14. v. 11.* dicto, *subter te sternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes*, ita immutavit, ut totus postea in aliam vitam deflexerit, & ad cœlum remigraverit. *Drexel. l. 2. Trisimegisti. C. 7. t. 2.* Sic *Sylvanus Tarsensis Episcopus* Aëtianos in Concilio Constantinopolitano confudit, si filius nec ex nihilo, nec Creatura, nec ex aliâ substantiâ est, ut vos voces eas condemnastis: Utiq; Patri *ὁμοούσιος* est, & eandem cum ipso essentiam habet, ut obstrupuerint illi, quod reponerent, non haberent, & inconditis clamoribus tantùm contra ipsum agerent. *Theoret. l. 2. C. 27.* *Eusebius Vercellensis Episcopus* cum multi in Concilio Mediolanensi Athanasij damnationi & Nicæni Concilij derogationi subscripsissent, ut id astu quodam everteret, & ipse nomen subscripsit. Post *Dionysij* nomen se longè junioris suo præpositum esse, & Arianos patrem filio majorem dicentes, causatus, novam Scripturam confici, & ordine nomina subscribi postulavit. Ariani vera eum dicere rati, assenserunt. Et cum prima Scriptura exusta esset, novaq; subscribi, & *Eusebius* primò nomen dare deberet, rem magni momenti esse, & diligentem disputationem postulare dixit, sicq; subscriptionem elusit. *Fulgos. l. 7. C. 3.* Sic *Ægyptij Sacerdotes Chaldæorum DEUM* ignem, actu eluserunt, producta Nili statuâ foraminibus cerâ occlusis plena, quæ igne admoto liquefacta magnam vim aquæ profudit, ignemq; extinxit, & DEUM Chaldæorum ludibrio exposuit. *Ruffinus l. 2. hist.* Sic *Agrippa Rex* Caligulam officijs cultuq; delinivit, ut quod peteret, se ei daturum promitteret. Et hic ne statuam suam in templum Hierosolymitan. poneret, petijt, & confestim impetravit. *Joseph. l. 18. C. 11.* *Flavianus Antiochiæ Episcopus* Adelphium Messalianum in apertum eduxit, cum convinci non posset, quòd blandè sibi seni à sene, quibus astus Sathanæ meliùs, ac junioribus, noti essent, explicari peteret, quâ ratione Spiritus malus à nobis recederet, & bonus ad nos accederet. Quod cum ille faceret, totum erroris sui virus evomuit. *Theoderet. l. 4. C. 10.* *Ingo Venedorum regulus*, cum Nobiles ejus Christianam fidem suscipere nollent, eos cum rusticis convivio excepit. Et hos splendidè, illos parçè præ foribus pane & carunculâ rancida tractavit. Stomachantibus nobi-

Nobilibus, rusticos sacro baptismi fonte ablutos, eoq; mensâ suâ dignos, Nobiles autem sordibus & impietate Ethnicâ squalere, nauseamq; sibi facere dixit. Quo audito multi eorum Christi fidem susceperunt. *Sabellio. l. 3. em 10. Ita prudentia medium servare docet in processu cum hereticis*, quos nec absolute interficiendos, eorumq; Libros cremandos tradit, ut Pontificij solent, nec absolute ferendos ac tolerandos præcipit, ut *Anabaptista, Weigelista, & Fanatici* volût, sed debite coercendos, & si à seducendo non desistant, incarcerandos, aut loco pellendos tradit, ut *de Med. relig. t. 38. dixi. Similiter medium sententiarum inter extremas, si commodè inveniri queat, inquirere, attendere, & recipere jubet. Ut per id ad moderationem aliquam sentiendi eò faciliùs devenire liceat, quam prudentia immoderationi perpetuò præponit, & præ hac sedulò sectandam ac eligendam svadet. Exempla ejus c. l. sat multa visa sunt. Ita in abstrusis & mysticis non liquere pro medio arripiendum svadet, & sic totam Controversiam refecat. Sic mundus post annum interibit, aut non interibit, addit, aut totum hoc incognitum est. V. t. 9. Exempla c. l. & de non liquendo visa sunt.*

IX. Prudentia persecutiones in religione amovere, & occasiones rescindere docet, ac publicis calamitatibus miris medijs succurrere quandoq; tradit. Sic præcavet, ne irritentur infidelium Principum animi, sub quibus Ecclesiæ Christianæ degere quandoq; coguntur, ut in eas exsurgant illasve rescindant. Sic tempore Attici Episcopi Constantinopolitani, qui prudens erat, Ecclesia ubiq; plurimum incrementi habuit. Prudenter enim eam administravit, & Orthodoxos in Concordiâ retinuit. Socrates l. 7. C. 25. Sic Idem schisma ob injurias Chrysostomo illatas ortum componere cepit, & mentionem Johannis in publicis precibus fieri jussit, eaq; ratione plures ad Ecclesiam redire fecit, & Proclus successor ipsius prorsus istud tandem sustulit, cum Imperatori persuasit, ut Chrysostomi Corpus Constantinopolin in Ecclesiam Apostolorum honorificè transferri & recondi curaret. Sicq; Johannitæ, qui seorsim conventus agebant, ad Ecclesiæ communionem reducti. Idem c. l. C. 44. Sic Idem cum superstitionis ansam evertere vellet, & ob tumultum de die id agere non auderet, noctu fecit, & Sabbathij Corpus, super quo sepulto sacra Novatiani celebrârunt, effossim alibi recondere jussit. Sic illi à cultu cessârunt. Idem c. l. C. 25. Sic Flavianus Episcopus Theodosij ob statuas dejectas commoti iras flexit, cum adolescen-

tes ad mensam Cæsaris lugubres Antiochenorum cantiones decantare. *Idem c. l. C. 23.*

14. *Ad eandem formam Gregorius Episcopus Antiochenus* seditionem in exercitu Mauritiij motam idoneâ oratione ex tempore passionis & resurrectionis sumptâ composuit. *Eyagrius l. 5. c. 6. Et l. 6. C. 11. 12.* Sic imprudentissimè Auda Episcopus Persicus egit sub Varane Persarum Rege, & Pyreum templum, in quo ignis à Persis more eorum colebatur, evertit, ac restruendum pertinaciter negavit. Quo exacerbatus Varanes, sub quo profundâ pace Christiani frui, Episcopum occidit, omnia Christianorum templa destruxit, Christianos inauditis tormentis è medio sustulit, & ultra 30. annos crudelis persecutio duravit. *Idem c. l. C. 8. Theodoret. l. 5. C. 38.* Quod ingens Christianitatis damnum unicâ prudentiâ & moderatione Episcopi præcaveri potuisset. Cum enim Christiani sub idololatrâ rege in altâ pace tolerarentur, par fuit, ut & illi templa eorum tolerassent, non vi deiecissent. *Sic cum Cosroës Persa omnia ignibus vastaret, Ephraimius Antiochiæ Episcopus Urbem & loca circa eam sacris monumentis undiq; exornavit, ut calytri loco essent, quo ab hostium violentiâ redimerentur. Et Thomas Apameam servavit, quòd cum Cosroë simul equestre certamen in circo spectavit, quòd aliàs per Canones ei non licitum. Eyagrius l. 4. C. 24. 25. Eusebius Alexandrin. Episcopus urbem à Romanis obsessam fame & interitu liberavit. Ducem enim rogavit, ut qui spontè se ei dedidissent, illis vitam daret. Quo impetrato Alexandrinis persuasit, ut bello ineptos, senes, mulieres, pueros, morbosos, excedere juberent, ne annonam militibus debitam absumerent. Eo facto noctu egressi, infiniti alij prætextu illo unâ excesserunt, & ferè omnes obsessi incolumes servati sunt. Eusebius l. 7. C. 26. Mosis cujusdam Saraceni solitarij ob pietatem, constantiâ, & miracula celebris famâ, ingens bellum à Rom. Imperio, à quo Saraceni defecerant, bellumq; ei intulerant, aversum fuit. Eum enim Maria Saracenorum regina gentis suæ episcopum à Romanis designari cupiit. Illoq; impetrato bellum subito extinctum fuit. *Socrates l. 4. C. 29.* Sic precibus Jacobi Nisidis episcopi cyniphes ac culices divinitùs in Saporis exercitum immissi homines & elephantos divexârunt, ut Sapor obsidionem solvere coactus fuerit. *Theodoret. l. 2. C. 30. Sic Theodostia Urbs fide Episcopi**

ab

EXERCITATIO.

19

ab obsidione Gororanis Persæ liberata. Cum enim regulus quidam DEUM horrendè blasphemasset, jussit episcopus balistam in nomine ejus excuti, quem Barbarus impetiisset. Fortè in Regulum lapis delatus os & cerebrum ejus comminuit. Quo Gororanes territus obsidionem solvit, & pacem cum Romanis iniit. *Theodoret. L. 5. C. 36.*

15. X. *Prudentia in Principe facit, ne homines leves, Ecebolios, in religione simulatores, aut omnia ad gratiam Principis aucupantes, atheos, impios, profanos, circa se habeat, sed maxime ab illis caveat:* Contrà autem viros in religione ritè institutos, dextrè Zelosos, justos, constantes, candidos, verè pios, prudentes, aliat, eorum consilia audiat, conversatione utatur, quotidie ab illis melior evadere laboret, in præjudicium veræ religionis non aliquid agat, aut concedat, ac ingentia damna se ac Rempubl. à pravo hominum genere reportare cogitet. *Exempla Vedelius L. 2. d. prud. Eccles. C. 3. 4. 5. 6. habet.* Sic enim & ipse ad pietatem exemplo suorum ducetur, & vicissim proprio exemplo pietatis illis prælucebit, omniaq; dextrè & accuratè administrare poterit. Contrà si agat, se & Rempubl. & Ecclesiam in varia incommoda præcipitabit, tandemq; evertere poterit. XI. *Prudentia Eccles. in Episcopo & Ecclesia Doctore facit, ut & ipse verum religionis Zelum habeat, non tepidus aut ambidexter sit, aut religione pro cothurno utatur, & ut alijs eum dextrè ingeneret ac immittat, à temerario novandi studio abstinere facit, nisi veritatis aut accuratationis ratio omninò novare poscat.* Tum enim non glandibus vescendum, & fruges reprobandæ sunt. Ita *Prophetarum, Christi, Apostolorum, Husi, Lutheri,* exempla præstò sunt, qui quà opinionem nova dogmata invexerunt, quando vetera omnia in validam corruptionem abiverunt. *V. Act. 17. v. 19. 20. Marc. 1. v. 27.* Pro veritate sincere & constanter pugnare, pericula contemnere, fortiter sustinere ac superare facit, mirabilem DEI in servandis suis providentiam ob oculos sistit, sanctitate vitæ perpetuò suis prælucebat docet, ac spirituales superbiam omni modo declinare & excutere jubet. *Exempla Idem L. 3. C. 1. 2. seq. habet.* Et in Prophetis, Christo, Apostolis, Scriptura passim nobis exempla sistit. Valde necessaria Theologo est, ut exempla imprudentiarum in quibusdam docent, *1. 14. 25. 26 Gregorius* de eâ, qui serpentis prudentiam in malis columbinæ sinceritati circa bona miscuerit, is nec prudentiam sine malignam fieri, nec simplicitatem stolidam, ait *ap. Stobæum serm. d. prud.*

16. XII.

16. XII. Prudentia in rebus adiaphoris multa tolerare, dissimulare, excusare, & in melius interpretari facit, si extra scandalum aut casum Confessionis licite fieri possit, & adiaphora ipsa ab religione dextrè secernere docet. Regulas enim Apostolicas hic in memoriam revocat, omnia ordine in Ecclesià gerenda, 1. Cor. 14. v. 40. Quæ pacis sunt, sectemur, & quæ ædificationis sunt invicem, custodiamus, Rom. 14. v. 19. Beatus, qui non arguit semetipsum in eo, quod probat, v. 23. Unusquisq; in suo sensu certus sit, v. 5. Nihil immundum, nisi ei, qui existimat immundum esse, v. 14. Omnia sunt vestri, Vos autem Christi, Christus autem DEI est, 1. Cor. 3. v. 22, 23. Circumcisio nihil est, & præputium nihil, sed mandata DEI servare, 1. Cor. 7. v. 19. In Christo nec præputium, nec Circumcisio aliquid, sed fides & nova Creatura, Gal. 5. v. 6. C. 6. v. 15. Standum in libertate, inquam nos Christus asseruit, Gal. 5. v. 1. Caro empti sumus, ne servi hominum fiamus, 1. Cor. 7. v. 23. Nemo nos judicet in cibo & potu, aut parte diei festi, Neomeniæ, aut sabbathorum, quæ sunt umbra futurorum, Corpus autem Christi, Col. 2. v. 16. Qui diem seligit, Domino facit, & qui non seligit, Domino non facit, Rom. 14. v. 6. Puris omnia pura, Impuris autem mens & Conscientia eorum inquinata, Tit. 1. v. 15. Sic de pane azymo aut fermentato in Coenâ prudentia parùm rixari monet, sed quamvis Ecclesiam suâ libertate uti jubet, Ut Tr. de Pane, s. 2. monitum. Sic in Exorcismo in baptismo adhibendo aut omittendo, non nimis rigidè agere svadet. In primis ubi omittendi publica aliqua Causa existit. Habet enim Ecclesia libertatem in his ritibus, ut rectè Aug. Conf. a. 15. & 21. monet, consequenter potestatem hic dispensandi, & de rigore aliquid remittendi. Sic in Megapolitaniâ Principis infans baptifari aliquando sine exorcismo rogatu Principis debuit. Superintendens loci rigidè negavit. Princeps rigore negatæ omissionis commotus prorsus ad Reformatos deflexit, Cum ante Lutherismo addictus esset. Hoc prudentius præcavere fuisset, quàm ad id rigore nimio occasionem ministrare. Ita Reformati quidam ritus quosdam Lutheranorum in Coenâ, baptismo, aliisq; actibus tanquam Papæos, idololatricos, vanos, nimis rigidè infestant & abrogatos cupiunt, cum totum hoc genus liberæ observationis sit, & in multis superstitionis aut idololatriæ ne umbra sit, ac Ecclesia liberè in his differre possit, non eosdem apud omnes ritus observari necessum sit. Vicissim Zelota quidam ex Ubiquetatis

patro-

patronis nimis rigidè pro suis ritibus quandoq; pugnant, eos reductos, diversos omnes abrogatos cupiunt, etiam cum motu, scandalo, & multorum læsione, cum ordine ac decenter omnia in Ecclesiâ geri fas sit, non turbulentè, 1. *Cor.* 13. v. 40. Et ad ædificationem, v. 17. 26. Non enim DEus turbationis, sed pacis DEus est, v. 33. Ita *Carolstadius* elevationem panis in Coenâ nimis rigidè abrogatam cupijt, & cum non succederet, ad *Enthusiastas, Anabaptistas, ac Fanaticos* tandem defecit. Sic olim contentio de celebrandi Paschatis tempore in inutile schisma degeneravit, & furiosè Orientales à *Victore* Episcopo Rom. hæretici proclamati ac excommunicati sunt. Cum prudentia utramq; Ecclesiam suo jure pro libertate Christianâ uti posse suggereret, ut & quidam Patres à *Johanne Evangelistâ* accepisse sese memorârunt, Et *Polycarpus* Judæorum morem secutus est, nec *Anicetus* ei persuadere potuit, ut deponeret, ut ap. *Euseb.* 1. 5. *hist.* 5. 24. Et *L. 3. d. vit. Const.* 6. 5. *Rivetum* L. 2. *Crit. sac.* C. 2. aliosq; legi potest. Sic ubi Ecclesia pressa est, eamq; libertatem non habet, quam meritò habere deberet, super adiaphoris *Tyria maria* commovere *Prudentia* non svadet, sed potius sistere, & quantum præsens ratio poscit, quiescere jubet, aut aliquid, quod licitè fieri potest, concedere monet, quàm totam Ecclesiam in ingens periculum aut excidium præcipitare.

17. *Prudentia aliter cum docilibus & contritis, aliter cum pertinacibus & elatis procedere jubet, & respectus personarum, locorum, temporum, objectorum, similibumq; accuratè attendere docet.* His enim non distinctis multa alienè occupari necessum est, & non commoda, sed damna & incommoda multa in Ecclesiam invehentur. Sic *Zacharias* duarum virgarum pastoris meminit, decoræ & duræ, C. 11. v. 7. Ut partim duriter, partim molliter in spiritualibus agendum significet, & Christus in parabolâ olei & vini idem innuere voluit, *Luc.* 10. v. 34. Longeq; aliter cum Scribis & Pharisæis, quàm publicanis & peccatoribus processit. v. *Matt.* 15. 16. 21. 23. Et *Marc.* 9. v. 12. *Luc.* 7. v. 44. seq. C. 15. v. 4. seq. alibiq;. Apostoli similia monita circa infirmos & pertinaces dederunt, *Rom.* 14. *Gal.* 2. 1. *Cor.* 8. v. 9. 10. seq. Et exemplis ipsi præiverunt, 1. *Cor.* 3. v. 3. 4. 2. *Cor.* 2. v. 6. 1. *Tim.* 1. v. 20. 2. *Pet.* 2. 3. Sic infantibus lac dandum, perfectioribus autem, qui exercitatos sensus habent, solidiorem cibum ministrandû *Author* monet ad *Heb.* 5. v. 13. 14. Idèq; *Corinthiis* se fecisse testatur *Paul.* 1. *Cor.* 3. v. 2. Ita *Doctore* rectè

secantem verbum veritatis requirit Idem, 2. Tim. 2. v. 15. Ut alia dicta contritis, alia obduratis suggerere nōrit. Sic eundem lenem & longanimum postulat, qui cum modestiā corripiat eos, qui veritati resistunt, si quando DEUS illis pœnitentiam ad agnoscendam veritatem largiatur, & à laqueis Diaboli, à quo captivi tenentur, resipiscant, c. l. v. 24. seq. Et experientia testatur, quòd ubi cum contractis rigidè processum est, à rectâ fide ad heterodoxiam desciverint. Et ubi cum pertinacibus nimis molliter actum, in errore aut impietate firmati illi, nunquam ab illis postea avelli poterunt. Prudentia itaq; hic moderamen tenere debet, ut advertat, cum quibus, & coram quibus, ac ad quales procedi debeat, ut pro circumstantiarum ratione vel baculum durum vel mollem adhibeat, Zach. 11. Non alterum cum altero confundat, aut loco unius alterum alienè adhibeat. Sic dura corda lege conterenda, & contrita Evangelio erigenda sunt. Si id immutes, & contritos lege terreas, induratos Evangelio muleeas, omnia intempestivè adhibeas, ingentia damna apud subjecta invehas, ad desperationem aut Epicureismum viam aperias, & diversa Prudentiæ munia inconsultò confundas. Quidvis suo tempore distinctè agendum, non omnia confusè vel damnosè converrenda, aut permiscenda sunt.

18. XIV. Prudentia modum in docendo, exhortando, instigando, increpando, corrigendo & laudando tenere docet, ut nullibi agat, quod nimium est, ubiq; quod ad rem & decorum facit, peragat. Sic ubi laudandi occasio est, ita laudare faciet, ut multum adhuc superesse, quod occupari debeat, intelligat, qui laudatur. Ubi corrigendi ac increpandi, sic increpabit, ut & aliquid laudis interspergat, posseq; melioribus multa dehinc immutari intelligatur. Vbi docendi & exhortandi, sic agat, ut stimulis se fodicari advertat is, qui admonetur, non in vanum aut dicis gratiâ monita sibi admoventi sentiat. Et exemplis ob oculos clarè positis maximè hic inflammabit, hæc enim efficacissimè docere, appositè movere, mirificè flectere, & vehementer incitare solent. Sic cum Davidem Regem Nathan Propheta objurgare vellet, appositè moderamen prudentiæ observavit, & non statim propositum suum manifestavit, sed elegante parabolâ adductâ ad cognitionem sui eum deduxit, ut sub alienâ personâ magnitudinem proprii facinoris serâ æstimatione perspiceret, 2. Sam. 12. v. 1. seq. Sic prudentia Prophetica & Politica David dictabat, Joabum belli ducem non interficere, et si publi-

publicus homicida ille, quia Vir magnæ authoritatis, egregius belli Dux, publicè utilis, & in maximo apud Israëlitas æstimo erat, à cuius nutu multa millia in Israël pendebant, & David novitius rex tantum, nondum inter tot factiones regni satis confirmatus erat, 2. Sam. 3. v. 27. seq. Sed ultionem ad ultimum Salomoni filio ex spiritu Prophetico commendabat, 1. Reg. 12. v. 6. Sic prudentia interdum, quod è vestigio facere non licet, differre, & momenta temporum captare docet. Ita si intempestivè aut liberiùs aliquem objurges, magis irritabis, quàm emendabis, & offendes, quàm corriges: Quem si suo tempore adoriaris, lucrari & emendare queas. Non tantum videndum, an verum bonumq; sit, quod dicis, sed & an is, cui dicis, veri boniq; patiens sit. Inde tempus laudandi & vituperandi, incitandi & dehortandi est, Eccles. 3. v. 2. seq. Quod prudentia observare & captare jubet, non negligere. V. Sirac. 20. v. 1. Prov. 9. v. 8. Sic de Messia dicitur quòd eruditam illi linguam DEUS dederit, ut sustentare verbo cum, qui lapsus est, sciat, Esai. 50. v. 4.

19. XV. Prudentia Theologica non omnes actiones etiam magnorum Virorum in Ecclesiâ imitandas semper ducit, sed tantum notandas & observandas, non numerandas, sed ponderandas censet, & quæ imitationem merentur, eas imitari, quæ reprobationem, reprobare jubet. Sapiùs enim fit, ut & magnis luminibus in Ecclesiâ tenebræ, quibus obfuscentur, interjiciantur, & nullum ingenium sine mixturâ dementiæ inveniri, etiam hic verum conspicitur. Hoc & Scripturæ & Ecclesiasticæ historiæ testimonijs planum fit. In Scripturâ Mosis, Aaronis, Davidis, Prophetarum quorundam, Apostolorum, aliorumq; graves lapsus notatos observamus. Quos non imitari, sed cavere prudentis est. In historiâ Ecclesiastica ingens farrago imprudentiarum est, quas magni in Ecclesiâ Viri commiserunt, ut Chrysostomus, Epiphanius, Theophilus Alexandrinus, Origenes, Auda, alij, ut progressus docebit, t. 25. seq. Sic Chrysostomus iracundior, rigidior, & inflexibilis quandoq; fuit. Cum ipsi similtas cum Severiano Episcopo intercederet, quam Eudoxia Imperatrix sublatam cupijt, adeò ad veniam flecti nequijt ille, ut & filio lo Theodosio jam Imperatore & Patris Collegâ ad genua ejus abjecto, varieq; adjurato eo, vix remissionem ab eo extorqueret. Quibus rebus æmuli hostesq; ejus in non parvas difficultates eum conjecerunt. Ita contra Sifinnium Novatianorum Episcopum, mitem ac prudentem Virum, plus

æquo rigidum se præstitit. Negabat *Chrysoſtomus*, Urbem Constantinopoli duos Episcopos habere posse. *Silinnius* nec etiam habere respondit. *Chrysoſt.* commotior, Video, ait, te solum velle esse Episcopum. Ille contra, Non id volo, ait, sed quòd tibi soli non sim Episcopus, cum alijs sim. Iterùm *Chrysoſtom.* Efficiam, ait, ut non ampliùs tibi concionari liceat, nam hæreticus es. Tum ille placidè, Ego verò etiam mercedem tibi dabo, si tanto onere me liberaveris. Ad quod mitior hic, cum molestum tibi concionari esse videam, ait, nolo impedire, quò minùs in concionando pergas, nihilq; molestiæ illi ampliùs exhibuit.

20. *Idem* ubi vitia imperantium reprehendit, & severè in vitia Cleri detonuit, in peccata universorum ac singulorum rigidissimè invecus est, in odium Imperatoris, Imperatricis, Principum, Cleri, & populorum gravissimum incidit, milleq; machinæ ac insidiæ in illum structæ, ut non solum episcopatu privatus, in exilium ejectus fuerit, sed & vitæ ejus per subornatos sicarios insidiatum fuerit. Ita obsessus quidam in eum subornatus, qui pugione in illum armatus deprehensus fuit. Postea *Elpidij* presbyteri servus in ædes Episcopales irruit, obvios quosdam cædit, vulnerat, & insidias in *Chrysoſtomum* paratas fatetur. *Sozomen. l. 8. c. 21.* Hic prudenti⁹ fuit, paulò mitius hæc egisse, nec talia imitanda, sed ut fugienda potius suscipere. Sic *Idem* curæ docendarum Ecclesiarum tantùm intentus, quâ summâ cum laude defunctus est, insidiarum contra se structarum nullam prorsùs rationem habuit, eoq; circumventus, & statu suo tandem dejectus fuit. *Socrat. l. 6. c. 9.* Sic *Paulus* Vir Orthodoxus & pius nullas adversantium insidias à se depulit, etsi à plebe adamatus esset. Unde Episcopatu tandem dejectus, & Arianorum fraude strangulatus fuit. *Sozomen. l. 3. c. 2.* At utrumq; prudenti hic attendendù fuit, & Ecclesiæ curæ incumbendum, & insidiarum depellendarum ratio habenda fuit. Alterum facere, & alterum non omittere par fuit, & à prudentiâ innocenti suggeri debuit. Ita inter *Epiphanium* & *Chrysoſtomum*, etsi magni Episcopi, multa acta, quæ prudenti prorsùs non imitanda aut exprimenda sunt. Circumventus ab *Theophilo Alexandrino*, qui *Chrysoſtomum* loco dejicere intendit, *Epiphanius*, multa palàm in *Chrysoſtomum* machinatus est, quæ eum non decuerunt. Litigans cum eo, spero ait, te non moriturum Episcopum. Et alter, spero, ait, te non vivum in Civitatem tuam reversurum.

surum

furum esse. Contigit, quod utriq; sperarunt. *Chrysoftomus* in exilium actus, & *Epiphanius* in illo ipso itinere mortuus est. At utrumq; non malum, sed potius bonum de altero sperare & optare decuit. *Idem Epiphanius Ammonium* & *Dioscorum* fratres haereticos proclamabat, & Imperatorem ad puniendum stimulabat, cum nec libros eorum legisset, nec cum discipulis eorum locutus fuisset, & illi prorsus contra cum ipso egissent. *Secretes L. 6. C. 7. 9. Sozomen. L. 7. C. 15.*

21. Sic *Simeon Monachus* sub *Justiniano* Morionem se simulavit, stuprum ancillae intulisse asseruit, in domum meretricis ingressus, diuq; moratus comedit & bibit, aliaq; egit parum statum talis Viri ad decentiam, ut ita à spirituali superbia sibi caveret. *Evagrius L. 6. C. 33.* Quae remedia ipso malo deteriora fuerunt. *Alius quidam Monachus Thomas* in *Coelesyria* austeram vitam agens fatuitatem simulavit, colaphos ab alijs immeritus sustinuit, aliaq; parum statui ejus convenientia peregit, ut eandem superbiam spirituales excuteret. *Idem c. 1.* Ita multa imprudentiarum exempla commissa à sanctis, r. 19. 20. Quae ad imitationem trahenda non sunt. Prudenti videndum, quid quibusq; temporibus conveniat, quid Ecclesiae sui loci, temporis, & status expediat, Quid ex Conscientiae solidà ratione fieri debeat, quid praesens necessitas ferre velit, quid ferre recuset, quae media temporibus congruè conveniant, quae respiciantur, satiusne agere, an omittere sit, plus usus ex resistendo, an concedendo ad Ecclesiam redundet, & quae similia sunt, à quibus salus Ecclesiae, quae suprema in Ecclesiasticis lex esse debet, dependere sapius in hoc mundo & circumstantijs omnibus poscentibus cogitur, & quibus neglectis aut everfis ipsam varijs miserijs implicari aut succuti necessum est.

22. Affine praecedenti & hoc monitum esse potest. XVI. *Prudentia Theol. accurate exempla distinguere docet, non temere quavis quibusvis aptare, aut commiscere, aut confundere permittit.* Exempla enim summo opere variant, & quaedam heroica, alia prorsus extraordinaria, alia vitiosa & fugienda, Ut ea, quae t. 19. seq. narrata, alia inimitabilia & impossibilia nudo homini sunt, alia pro tempore necessaria, alia Vet. Testam. propria, alia in se illicita, sed ex peculiari mandato suscepta fuerunt, ut mactatio *Isaaci*, spoliatio *Aegyptiorum*, alia aliter se habent. Ubi non delectum habere, sed omni sibi aut praesentibus aptare, omnia licita existimare, coelum cum terra

confundere, & damna in Ecclesiam inferre est. Sic Christus 40. diebus jejunavit, aquis corpore suo inambulavit, Verbo morbos omnes propria vi sanavit, quæ nullus homo sibi aptare potest. Ita ineptè interdum in Polemicis Theologi sua facta exemplis Christi defendunt & excusant, & cum nihil aut parum Christi se habere ostendant, vitia tamen sua & rigorem in Adversarium, parum quandoq; id meritum, rigore Christi erga Scribas & Phariseos exserto defendere laborant. Cum immane discrimen inter ipsos & Christum sit, nec quæ illi licita, & ipsis licere præsumere debeant. Sic flagello templo ejectives eiecit, *Luc. 19. Joh. 2.* Quod non reliqui Theologi agere debent. Ita corda ac cogitata Phariseorum ille inspexit, & ad ea sæpius, quàm verba & quæ sita respondit, *Matt. 9. v. 3. seq. C. 22. v. 18. Joh. 8. v. 7.* Unde *Chrysostomus in Matth. 9. DEUS plerumq; ad animam loquitur, non ad Corpus, Voluntatibus respondet, non verbis.* Profunda enim Cordium videre potuit, Nos non, adeoq; de externis verbis tantum, & quæstionibus judicamus, ultra penetrare non possumus. Sic Petrus verbo Ananiam & Saphiram mentientes occidit, *Act. 5.* Paulus verbo Elymam excæcavit, *Act. 13. v. 11.* Quod nulli Theologo imitandum, etiamsi miraculorum dono instructus esset. Cui generaliter præceptum, Diligere inimicos, non occidere aut damno Corporis afficere. Christus multa egit ut Dominus, herus, filiusq; domus suæ, *Hebr. 3. v. 6.* Et hæres universorum, *Heb. 1. v. 2.* Ac Magister unicus, *Matt. 23. v. 8. seq.* Pro potestate ac authoritate eâ, quam habuit in omnia & singula. Cæteris agendum, ut ministris & fratribus sub Christo, *Matt. c. 1. C. 20. v. 26. Luc. 22. v. 26.* Non aliter, & hoc Prudentia perpetuò observare docebit. Secus si procedatur, imprudenter agitur, & commodo Ecclesiæ non inservitur, sed damna ei inferuntur. Ita ineptè *Jesuita Jac. Schenkus Nobilis Bavarus* fugam ad Jesuitarum ordinem invitâ matre susceptam, eum sollicita & grandævâ mater precibus eum indè retrahere vellet, facto Christi excusat, quòd non ad ploratum matris è cruce ille descenderit. Ut ex *Hasenmull.* narrat *Gerhardus T. 7. L. C. d. Conj. 1. 521.* Cum nec facta, nec subjecta, nec rationes pares hic, omnia dissimilima sint. Huc illud *Siracidis* pertineat, Non admittit impius Censuram, & aliorum exemplis propositum, suum tueri novit, *C. 32. v. 21.*

23. XVII. Prudentia Theol. modum docendi acroamaticum & exotericum
cum

cum perpetuo distinguere docet, non confundere, commiscere, aut perinde habere. Magnum enim utriusque discrimen, & quod in uno admittitur, in altero ut alienum, noxium, & ridiculum respui potest, ut exemplis concionum ac disputationum jam in *Iren. contin. p. 4. r. 22.* monui. Multa in homilijs & concionibus ut populariter dicta feruntur, quæ sub accuratius examen revocata non admittentur. Multa ad praxin & devotionem valent, quæ ad accuratum scrutinium parum movere poterunt. Sapius Patres in homilijs egrediuntur, excedunt, allegorias sectantur, quæ contra adversarium non dicerent. Id *Gregorius, Chrysostomus, Augustinus, alijque* agnoscunt. Et ex hodiernis *Meysartus*, Polemica, ait, fermè ad suggestus non pertinent, *Cont. in Gustavum Svecia Regem, p. 19.* Lutherus multa in Scholis inter doctos disputari posse ait, quæ non vulgo in Concionibus proponenda, aut pro articulis fidei habenda sint, *T. 8. Jen. f. 375. super 1. Cor. 11.* *Hulsemannus* elenchico genere apud plebem parcius uti, didascalico potissimum tyrones incumbere jubet, & Calvinismi mentionem vix toto anno à se in Concionibus auditam ait, *p. 370. 371. Calu. irreconc.* Mores potius in Concion. formandi, quam dissertatiuncula aut altior doctrina. Hoc expedit & necessarium est in confuso hoc & vitioso ævo, ait *Lipsius C. 3. Belg. ep. 49.* Similia apud *Nicandrum, Arndtium, Varenium, aliosque* occurrunt. Sic exempla diversitatum in utroque genere *t. 8. p. notata.* Et Scholastici infinita curiosè in disceptatis dissecant, quæ si pro Concione disseras, auditorum patientiâ abuti videaris. Vulgus, è quo potissima concionis pars, nec gnarum talium, nec capax. Eoque illi talia disserere, tempus, oleum, & operam perdere est. Omnia autem in Ecclesiâ ad ædificationem fieri debent, *1. Cor. 14. v. 26.* Non fodicationem, simplificationem aut destructionem.

24. XVIII. Prudentia Theol. calumniam è Theologicis materijs abesse jubet, præcaveri, tollit, nec ex toto, nec parte admittit, & sinceritatem ac candorem in omnibus servandum præscribit & commendat. Ingens ac Sathanicum eam vitium est, & passim per civilia ac spiritualia grassatur, Ut *Tract. de Calum. Theol.* ostendam. Primus Calumniator præcepti DEI Sathan extitit, *Gen. 3. v. 1.* Unde Diabolus, Doricè Zabolus, Adversarius, vocatur, isque malum per omnes status disperfit, fovet, promovet, & quotidie per suos exerceri facit. In multis remora fuit, quò minus ad Conciliationem
ali

aliquam dogmarum in Theologicis procedi potuerit, quâ excusâ facilius in eâ profici potuisset, ut alibi dictum. Vilitate, Sathanicâ origine, nocivitate vitij attentâ. *Prud. spiritualis* sedulo cavere jubet, ne vel ex toto, vel parte Adversarij, vel ullius hominis sententia per calumniam pervertatur, sed candidè adducatur, non in invidiam, detorsionem, malignitatem, abripiatur, potiùs secundùm miti⁹ ex nonnullis, ubi dantur, molliatur, quàm rigidius ex alijs asperetur. Sic enim nobiscû procedi volumus, Ut in *Iren. s. 15. Et defens. p. 4. t. 18. alibiq;* dixi. Similiter cavet, ne quod paucorum in sectâ aliquâ est, omnibus in universum imputetur, cum quosdam aliter sentire certum sit, ut inter *Reformatos, Pontificios, & Lutheranos* quandoq; est, ut de *Conciliando t. 17.* dixi, & schismata in omnibus sectis ferè occurrentia ostendunt, ut *Epit. Theol. l. 2. C. 10.* dictum. Sic etiam videt, an inter extrema medium dextrè inveniri queat, illudq; satius extremis adhibeatur & usurpetur, Ut t. 12. jam monitum. Exinde aliquid calumniæ quâ extrema fortè intercurrentes eximi queat.

25. *Hactenùs de Prudentiâ spirituali ejusq; effectis & rationibus actum, Oppositum ejus est Imprudentia Theol. Vitium sp. rituale, in spiritualibus stupiditatem ac alienitatem animo inducens, quâ in rebus Ecclesiasticis indecore, inutiliter, & noxie ad damnum Ecclesie administrandis, promptus paratusq; ille efficitur.* Ex definitione Prudentiæ t. 3. traditâ facile patere potest. *Excessu ac defectu,* Ut omne aliud vitium, constare potest. *Excessu,* ubi prudentia Carnis, astutia, dolus, fraus, sollicitudo immodica temporalium & futurorum occurrit. *Astutia* est pravorum mediorum ad fallendum aptorum, notitia cum affectu exequendi conjuncta. Græcis *πρωβηγία*, 2. Cor. 4. v. 2. *Dolus* est astutiæ in verbis aut factis executio. *Fraus* est astutiæ per facta, executio. *Defectu,* ubi præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, & negligentia. *Præcipitatio* est proposito sine statim operis aggressio, priusquàm de medijs aut modo exequendi deliberâris. *Inconsideratio* est omisâ diligente & sufficiente inspectione judicatio. *Inconstantia* est sententiæ sine justâ causâ mutatio. *Negligentia* est executionis oportuniæ in re judicatâ omisio. Et totuplex esse potest, quotuplex ipsa prudentia spiritualis fuit. *V. c. l.* Unde publica & privata, propria, aliena, & mista, naturalis & acquisita, & similis esse potest. *Exempla* ejus in Veteri & novâ Ecclesiæ ætate sat multa occurrunt. De Veteri t. 19. quædam notata sunt. In novâ quot

quot calamitates per imprudentiam Ecclesiasticam, contentiones, dissidia, factiones, æmulationes, inordinatum Zelum, illicitos affectus, errores, insidias, similiaq; Episcopi & Ecclesiæ rectores interdum intulerint, Vetus & nostra historia loquitur. *Aude* Episcopi Persici imprudentia Pyreum Persarum destruentis, toti Ecclesiæ Persicæ interneccionem in regno illo intulit, *r. 14.* Sic *Ursinus* quidam imprudens Diaconus Damasum sibi in Episcopatu Rom. prælatum iniquè ferens imperito aliquo episcopo persuaso & turbulentorum hominum manu collectâ, contra legem ac ordinem se episcopum fieri extorsit, unde bella & seditiones ortæ, ex plebe & clero multi suppliciis affecti, & Ecclesia Romana vehementer concussa fuit. *Socrat. L. 4. C. 24.* *Nestorij* imprudens superbia ingenti schismate Ecclesiam concussit, quod antiquitatis Ecclesiasticæ imperitus esset. *Socrat. L. 7. C. 3* *Theophili Alexandrini* Chrysostomum æmulantis invidia schisma 35. annorum concitavit. Qui enim Chrysostomo adhæsere, peculiarem sectam condiderunt, cui Johannitarum nomen fuit. Inde cædes, incendia, supplicia, exilia, aliaq; mala gravissima in Ecclesiâ orta. *Idem L. 6. C. 16.* Et *Sozomen. L. 8. C. 22. seq.*

26. *Arij* presbyteri imprudentia & superbia horrido schismate, & tandem hæresi, Orientem ac Occidentem concussit, & in tres partes Ecclesiam dissecuit, *Arianorum nempe, Orthodoxorum, & Tertiorum*, qui verborum pugnas fugere, & mentem Nicænæ Synodi se tenere professi sunt. *Sozomen. L. 3. C. 12.* Ac in hodiernum diem semina errorum in Ecclesiâ durant. Occidentem tamen non ita amplè pestis ea infecit, quia *Constans* & *Constantius* illi imperabat, qui Orthodoxi, Orienti autem *Constantius*, qui *Arianus* erat, *Theodoret. L. 5. C. 6.* *Luciferus Cazaritanus* Episcopus schisma Antiochenæ Ecclesiæ in *Melethianos* & *Eustathianos* scissæ curare, volens, imprudenter illud auxit, & *Eustathianæ* parti episcopum *Paulinum* præficiens, prorsus eam à *Melethianâ* avertit, quam cum Orthodoxâ Ecclesiâ unire magis intendere debuit, quam ampliùs avertere, & schisma 85. annis duravit. *Socrates L. 2. C. 4.* *Synodi Ariminensis* imprudentia fecit, ut *Ariani* obtinuerint, quod voluerunt, & Orthodoxorum decreta irrita redderentur. Major pars Synodi Orthodoxa erat: Episcopi 400. & ultra, *Ariani* 80. tantum. Conventum tandem, ut decem Legati ex utraq; parte ad Cæsarem mitterentur. Orthodoxi juvenes, parum versatos, imperitos, & imprudentes, *Ariani* veteranos, doctos, eloquentes, callidos, mittunt.

D

Cæsar

Cæsar naturâ non malus, & pacis Ecclesiæ cupidus, ab Arianis persuasus postulatis eorum assensit. Cæterorum decreta in eos aboleri sivit. *Sulpit. l. 2. sacr. hist. ad an. 359.* Sic sub Juliano Apostatâ multi militum per imprudentiam lapsi, & dum aurum à Cæsare pro more acciperent, primùm, thus in aram eò locatam injecerunt, & sic idololatriam gentilium tacitè professi sunt. Postea fraude animadversâ planctu omnia complere, palinodiam canere, & se Christianos ac à Cæsare circumventos esse, clamare ceperunt. Donec à Juliano in exilium acti, & extremas Romani imperij oras inhabitare jussi sunt. *Theodoret. L. 8. C. 15. 16.* Per imprudentiam *Epiphanius* à *Theophilo Alexandrino* circumventus omnia contra *Chrysostomum* commovit, donec Episcopatu dejectus in exilium ille ageretur. *Socrat. l. 6. C. 9.* *Origenes* ut ad episcopatum inhabilis esset, sibi ipsi virilia in seipsum amputavit. *Baronius ad an. 253. f. 44.* *Eusebius L. 6. C. 5.* *Nic: Hunnius* communem querelam fatetur, adversarijs non sufficiente prudentiâ, ut necessitas requisivit, obviatum esse, in *Consult. C. 15. f. 234.*

27. Similiter prudentia Spiritualis opposita est prudentia Mundi & hujus seculi, φρονιμα τῆς σαρκός, quam inimicitiam contra DEUM Apostolus appellat, *Rom. 8. v. 7.* Ubi pessimè Philosophiam eo nomine quidam hostes ejus intelligunt, de quo in *Coron. Log. r. 28.* dictum. Et sapientia de inferno, opposita sapientiæ de superno, terrena, animalis, Diabolica, *Jac. 2. v. 15.* Ubi filij hujus seculi semper prudentiores filiis lucis sunt, *Luc. 6. v. 8.* Et quæ ingentia damna Ecclesiæ ac rei Ecclesiasticæ inferre potest, *t. 4.* Effectusq; fermè contrarios habet illis, quos prudentiam spiritualem habere *t. 7. 8. seq. recensitum.* Sic cum prudentia spiritualis Controversijs modum ponere, certum scopum figere, curiosa refecare, praxin Christianam attendere & reducere, similiaq; agere jubet, Prudentia Mundi Controversias in infinitum extendere, nullum scopum aut vanos & alienos attendere, curiosa sollicitè indagare ac discutere, praxin Christianam vilipendere & evertere, similiaq; prioribus contraria agere & occupare jubet. Hanc in Ecclesiâ diligenter fugere, remove, & excutere debemus, non admittere, exercere, aut laudare. Sic versutia humana in spiritualibus amovenda. *Zach. 7. v. 10. C. 8. v. 17. Prov. 12. v. 8. C. 24. v. 9. Ephes. 4. v. 14.* Non enim est sapientia, nequitia disciplina, nec cogitatus peccatorum prudentia, sed nequitia & execratio, *Sirac. 19. v. 19. 20.* Sic *Theophilus Alexandrinus* versutus fuit, & versutiâ suâ *Epiphanium* callidissimo consilio sibi amicum

cum contra Chrysoftom. reddidit, r. 6. Idem Monachos in se irruentes & occidere statuentes callidè elusit, cum perindè ipsos aspexisse se ait, ac si faciem DEI vidisset, quo iram eorum à se avertit. Cum potius se Diabolum videre ipsi visum fuerit. *Sozom. L. 8. C. 11.*

28. Quæri circa hæc solent, 1. *An ergò omnis prudentia humana damnanda sit?* Quæ perfectio est, non, ut prudentia Ethica, Politica, Juridica, Oeconomica, Medica, Mechanica, sed quæ defectio & vitiositas est, *Jac. 3. v. 15.* Ac inimicitia contra Deum est, *Rom. 8. v. 7.* 2. *Quando carnalis & damnata fiat illi?* Cum directè se sapientiæ divinæ opponit, *Exod. 5. v. 2. Job. 21. v. 14. C. 22. v. 17.* Et medium impietatis & injustitiæ fit, *Exod. 1. Sibi fidit & à DEO deficit, 2. Reg. 5. Esai 36. Jerem. 9. v. 23. Ezech. 28.* Et alibi. 3. *Quâ ratione homo ad contemnendam eam inducatur?* Si origo ejus spectetur, quòd à Sathanâ & carne sit, Indoles, quòd Sathanam spiret, & nocivitas, quòd hominem perdat, *Prov. 11. v. 3.* Societatem humanam evertat, *2. Sam. 16.* A DEO infatuetur, *1. Cor. 7.* Magisq; alienos à regno DEI faciat, quàm simplex stultitia, *ibid. v. 26. seq.* 4. *An imprudenter Abigail maritum suum Nabalem apud Davidem insectata fuerit, 1. Sam. 25. v. 25.* An potius prudenter egisse, & ingens periculum à domo suâ declinasse videri debeat? In utramq; partem rationes non desunt. In summâ perturbatione talia dixit, & partem de vero traxerunt; Vefania Nabalis ea promerita est, & sæpè Sp. S. multa narrat, quæ non in omnibus probat, *V. Luc. 16. v. 8.* 5. *An imprudenter Laurentius egerit, mortem potius & sæva supplicia eligens, quàm Ecclesia thesauros Decio Imperatori postulanti tradere voluerit?* Et hic rationes in utrumq; sunt. Vita enim omni thesauro præstat, potiusq; redimenda, quàm thesauri servandi, Omnia pro vitâ homo relinquit, *Job. 2. v. 4.* Cæsar temporalia poscere, & subditus relinquere ac amittere potuit, Rectiusq; Judæi didrachmum templi Imp. Romano penderunt, quàm totam gentem excidio subjecerint, *Matt. 22. v. 21.* Sed rectius Laurentius negavit, quàm tradidit. Malo enim fine ea Decius quæsivit, ut Ecclesiam perderet, & pecunia publica fuit, non privata, fidei Laurentij ut publici custodis concredita, quam ut propriam alienare non potuit, ac ingens damnum pauperibus Ecclesiæ illatum fuisset, si Tyranno eam extradidisset. Plura alibi traduntur.

29. *Cognatum Prudentiæ Theologiæ Prudentiæ Civilis & Politicæ est, de quâ in Ethicis, Politicis, & Juridicis doceri solet. Sic Sophismatibus Politicis & strategematibus proceditur, quando aperto Marte procedere*

non licet, vel non securum aut utile est. Ubi vis valere non potest, ibi ars prævalere debet: Et ubi leoninâ non proficitur, vulpinam assvendam esse consulere solent. Ut cum populus à pravâ consuetudine vi avocari nequit, prudentia eum nihil tale cogitantem ad aliam traducere debet. *Josua* strategemate contra Ai ex mandato DEI rectè usus est, *Jos. 8. v. 2. seq.* Illustre prud. exemplum in sacris in *Salomone est 1. Reg. 3. v. 16.* In profanis insigne in *Judice quodam Hispano est*, qui inter homicidas reum in negando cæteris audaciorem deprehendit, quòd pectora nudare jussit, eaq; tactu explorando unius majore cordis tremore pulsare animadvertit, eumq; reum dixit. Quo ille judicio territus factum ultrò confessus est. *Manlius Collect. p. 190.* Et Duce alio partium Papist. contra Evangelicos Neomagi, inter quos pugna exorta cum in colloquio manum alterius tremulam Dux Pontificius deprehendisset, pugnare suos jussit. & hostes urbe exegit. *Lapide in 1. Maccab. 5. v. 41.* Galba Imp. de equi aberrantis possessione judicare debens, cum conjectura anceps esset, equum capite obvelato aequatum agere jussit, & postea solutum dimitti. Cujus equile versus iret, ejus equum fore respondit. Equus ad heri sui præsepe naturæ ductu, ut *Esai. 1. v. 3.* reversus est. *Lipsius L. 2. mon. Pol. C. 9. Paradinus in Symb. heroi. p. 88.* Alius Iudex mariti depositum negantis accusati pileum joco ab hoc arreptum ad uxorem ejus misit, & saccum aliquem specialiter descriptum sibi mitti petijt. Ita missò eo depositum astutè extortum, & innocenti restitutum est. *Claudius* Imp. cum mater filium suum non agnosceret, & probatio dubia esset, conjugium ei cum juvene indixit. Sic astutè verum extorsit. *Sveton. in Claud. C. 15. Carolus M.* patrem & filium homicidij suspectos habens, & quis præcisè reus, ignorans, utrumq; suspendi jussit. Sic à patre vivi di spem desperante, ne filium innocenter morti subderet, confessionem veri elicuit. *Covarruvias T. 2. resol. L. 1. C. 2. n. 16. Leo Imp.* Constantino-pol. vigilum fidelitatem arguto dolo exploravit, quod ap. *Apolephthem. p. 2. ex quictst. pag. 257. seq.* legere possis. Alia ap. *Lipsium e. l. Bodinum L. 4. Damon. C. 4. Manlium e. l. Collect.* aliosq; prostant. Strategematum integri libri in publico extant. Quædam & exempla *Bodinus in lib. de Repub. & plurima Beyerling in cit. loco, Voce Prudentia collegit. Item Vigilantia cogna. est Theologica & spiritualis prudentiæ, velut vis aliqua exercita & actuositas, Cauta attentio, quâ res aliqua diligenter,*

ac

ac sollicitè curatur. Quæ ad vigilantes ipsos respicit, *Prov. 4. v. 23.* Et ad officium eorum, *Ephes. 6. v. 18. 1. Pet. 5. v. 8.* Et ad futurum, cui se per officium parant, *Matt. 24. v. 42. seq. C. 25. v. 5. seq.* Facitq; , ut velut in Urbe obsessâ diligenter in omnes intrantes & exeuntes advertatur, quæ per sensus velut in nos intrant, & per cogitata, dicta, facta è nobis exeunt, ac ut ante officium, in eo, & post illud sollicitè omnia quæ DEUM, Nos, & proximum circumspiciantur. De quâ plura in *Casib. Conscientia & Practicis scriptis* tradi solent. Hæc de *Prudentiâ Theologicâ* hac vice dicta sufficiant.

APPENDIX.

De Praxi Theologicâ seu Christianâ.

30. **P**rudentiâ Theologicam sæpius ad praxin in spiritualibus respicere, eamq; theoriæ præferre, curiosas aut nimis subtiles, aut inutiles contentiones refecare docere hic *1. 7. 9. seq.* traditum. Id ipsum *fidei Christianæ Natura* docet, quæ non nuda theoria aut cognitio, sed tota practica est. Fides in Christo valet, quæ per caritatem operatur. *Gal. 5. v. 6.* Theoria sola vana est, & malis quoq; genijs communis esse potest. Credis, DEUM unum esse: Benè facis. Et Diaboli credunt, & contremiscunt, ait *Jacobus C. 2. v. 19.* Imò fides in meram theoriam conversa & praxi destituta, veram fidem evertere & prodere potest, non tenere & servare, ut de *Corrup. fides* dicitur. Monita DEI, Prophetarum, Christi, & Apostolorum universa praxin inculcant, præscribunt, requirunt. *Prima de eâ DEI monitio* ad Cainum est *Gen. 4. v. 7.* Nonne si benè agis, gratus eris? Sin malè, statim in foribus peccatum adest. Sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illi. *Pastrema* Iohannis in Apocalypsi *C. 21. v. 11.* est, Qui sanctus est, sanctificetur ultrà, Et *v. 14.* Beati, qui stolas suas in sanguine agni lavant. *Intermedij* Bibliorum libri pleni de eâ sunt, & loca citare superfluum est, cum in omnibus libris prostant. DEUS ad Abramum, ambulacoram me, & esto integer, ait, *Gen. 17. v. 1.* Cætera *Exod. 22. v. 31. Lev. 11. & 19. Num. 15. Mich. 6. 1. Pet. 1. & 2.* Et passim videre licet. Imò DEUM ex toto corde, & proximum sicut seipsum diligere majus omnibus holocaustis

& sacrificijs esse dicitur, etsi à DEO institutis & mandatis, *Marc. 12. v. 33.* Caritas enim totius legis impletio est, *Rom. 13. v. 8. 9. 10. Gal. 5. v. 14.* Meliorem obedientiam, quàm victimam esse, & auscultare, quàm adipem arietum immolare, ad Saulem Samuel Propheta ait *1. Sam. 15. v. 22.* De quo *Tr. de Obedien.* pluribus actum. Magna inde praxios Theologicæ necessitas ab omnibus doctoribus, Veteribus & recentioribus in Christianismo agnita & expressa est, ut è testimoniis *r. 35.* subjectis patebit. Ac seriò disquiri meretur, *quomodo* inducenda in homines praxis, fovenda, servanda, inculcanda? Defectus hic ac ignorantia occurrit etiam eorum, qui docendis alijs illaborare volunt. Quodq; parum novit, nemo docere potest. Satis *distinctè & plenè principia* ejus, quæ hominem ad eam commovere debeant, à nullo representata sunt. Et hæc tamen novisse multum ad rem facit, & in Christianismo res ipsa summæ est necessitatis. Cum impietate enim certò damnaberis, ut maxime omnes veritates theoreticas calleas, in nullà aberres. Ac multa sanè de praxi Theol. seu Christianâ tradi queant, quæ peculiarem tractatum requirant. De *naturâ ejus quæri possit, quid ea sit, Unde sit, qualis & quoruplex sit, quanta necessitatis, dignitatis, jucunditatis, & utilitatis in re Christianâ sit, quibus principii nixa sit, quibus modis induci, foveri, servari possit ac debeat, quibus gradibus constet, & augeri ac promoveri queat, Quod oppositum ejus, & quæ ejus ratio sit, quo languescat & evertatur, quâ lapsa ac corrupta restitui possit, & quæ alia, quæ peculiari Scripto aliquando deducam.* Nunc *principia tantum ejus quædam brevibus subtexam, quibus nitatur, & in hominem invehenda sit, quæ ad eam velut necessitare eum queant, nisi Atheus & æternum à DEO rejectus esse desideret, quod nemo, cui sanum cerebrum, concupiscet, t. 32.*

31. Illa principia in sequentibus bonâ parte constituenda videantur. *I. Primum hic illud Ecclesiastæ censeatur, Summam doctrinæ omnes pariter audiamus, DEum time, & præcepta ejus serva.* Hoc enim omnis hominis est, *Eccles. 12. v. 15.* In hoc & omnis doctrinæ spiritualis summa præcipua comprehenditur, & perceptu intellectuq; facile illud est, quivis novit, quid DEum timere, & præcepta servare sit, non multis intricacionibus, subtilitatibus, aut disceptatis ad illud opus est, & ad omnem hominem, qui rationis capax eaq; uti possit, pertinet, & praxin naturâ sui ab omni peragendam

dam requirit. Qui hic præmoliri, excipere, litigare, contendere, aut contrariari velit, eum apertè Atheum aut insanum esse oporteat. Neminem lex Catholicè & universaliter proposita eximium habet. Universos homines obligat & obstringit. Agere autem requirit, non speculari & quæstionibus vacare. Timere DEUM, præcepta servare, actus notant, non Conceptus in theoriâ acquiescentes. II. *Secundum hic esse illud Christi possit, Non omnis, qui dicit, Domine, Domine, in regnum cœlorum intrabit, sed qui voluntatem Patris in Cœlis fecerit, Matth. 7. v. 21. Et illud ad Hebraeos, Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine quâ nemo videbit Dominum, Hebr. 12. v. 14.* Necessitas summa faciendæ voluntatis DEI & sanctimonix sectandæ ex adjectis patet, quòd nemo regnum Cœlorum intraturus, nemo dominum visurus sit, nisi illis instructus fuerit. De necessitate honorum operum ad salutem prolixè disputare solent. Ajunt & negant, sic loquendum esse. Quædam in *Miscell. Theol. p. 1.* adduxi. Phrasis Sp. S. ita se habet, ut è *Matthæo & Ep. ad Hebraeos* adductum est. Nunquam autem priore phrasi uti observatur. His posterioribus tutissimè insistitur, ex illis praxis urgetur, periculum, si fecus fiat, adjicitur, & nimia contentio ut scopolus à praxi alienus remouetur. Eò enim gratia DEI salutifera illuxit, & *perduci* velut pueros erudit nos, ut abnegantes impietatem justè, sobriè, & castè vivamus, & sic beatam spem ac adventum Christi expectemus, *Tit. 2. v. 11. seq.* Hoc ergò seriò occupandum, si veri Christiani esse velimus. 3. *Tertium illud Christi & Joannis Baptistæ sit, Omnis arbor, qua non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem projicietur, Matth. 3. v. 10. C. 7. v. 19. Luc. 3. v. 19. C. 13. v. 7.* Securis enim jam ad arborem posita est. Hic & universale præceptum de omni arbore est, & periculum appositum, si non bonis fructibus prædita, quòd igne consumenda sit. *V. Hebr. 10. v. 26. Matt. 3. v. 12. Luc. 3. v. 17.* Huc processus Iudicij divini *Matt. 25.* descriptus referendus, ubi omnes benè facientes regno Cœli, mala agentes igni æterno adjudicandi ostenduntur. Quod si ad praxin Christianam non manuducet, nullo tandem homo commovebitur.

22. 4. *Quartum illud in Apocalypsi sit, Non intrabit in cœlestem Ierusalem aliquid inquinatum, aut abominationem & mendacium faciens, C. 21. v. 27. Sed mendacium ac infidelium pars in stagno ardente erit, v. 8. Foris canes, venefici, & omnes amantes ac facientes mendacium erunt, C. 22. v. 15. Si nihil coinquinati cœlum intrabit, utiq; omnibus intrare niter-*

nitentibus sanctimonia necessaria erit, secus intrare non poterunt. Si ita, praxis pietatis Cœli candidato serio occupanda & continuanda erit, nisi cœlo exclusus manere velit. 5. *Quintum illud Pauli* esse possit, Currendum & certandum ita, ut brabeion reportetur, *1. Cor. 9. v. 24.* Secus totus labor in vanum insumptus est. Naturaliter autem omnes sani capitis sibi bene & feliciter esse desiderant. Nisi prorsus barbara ac ab homine aliena ingenia fuerint. Media ergo, vias, requisita, & conditiones non negligere aut respuere, sed diligenter capessere & occupare Christianum oportet, nisi cœlesti brabeio excidere desideret. 6. *Sextum illud Christi*, Quid me dominum vocatis, & quod jubeo, non facitis, *Luc. 6. v. 46.* Et illud *Malachia* sit, si Dominus, ubi timor, ait Dn exercituum, *Mala. 1. v. 6.* DEO ergo cultus debetur, & quia pater ac Dominus, & quia DEUS ac summum bonum est, & quia infinitus benefactor Nobis in Creationis, redemptionis, sanctificationis beneficio, æternusq; remunerator omnis boni in futuro seculo erit. *Gen. 15. v. 1. Esai. 40. v. 10. C. 62. v. 11. Matt. 5. v. 10. C. 6. v. 1. 5. 6. C. 10. v. 41. C. 19. v. 28. 1. Cor. 3. v. 8. 14. Hebr. 10. v. 35. C. 11. v. 26. Apoc. 22. v. 12.* Valide ergo homo ad bene operandum & DEO se assimilandum, *Leu. 11. Num. 15. Matt. 5. v. 48. 1. Pet. 1. v. 15.* Et passim, obstringitur. Qui hæc non cogitat aut curat, Atheus & Christiano nomine indignus est.

33. 7. *Septimum illud Christi* esse debeat, Omnia, quæ vobis homines facere vultis, eadem & illis Vos exhibete. In hoc summa legis in totâ secundâ Decalogi tabulâ propositâ reducitur, totaq; in eo continetur, quicquid ad proximum pertinere queat. Quod si quis sufficienter attenderit, proximum in nullo lædet, in omnibus bene tractabit, & sic summam legis à lege requisitam, à Prophetis explicatam expediet. 8. *Deniq; Octavum* ad modum praxios advertendum illud Christi observare utile sit, *Regnum DEI non cum externis pompis venit, sed intra in nobis est. Luc. 17. v. 20.* Non cibis & potus, sed justitia & pax in Sp. S. est, *Rom. 14. v. 17.* Non ergo externo cultu, ceremoniis, ritibus, jejunijs, cicilijs, peregrinationibus ad loca, similibusq; hominem praxi Christianæ satisfacere posse censendum, omnia enim illa & in hypocritis ac quandoq; infidelibus, ut *Mahomesistis, Judæis*, quibus sua jejunia, afflictiones, ritualia, mortificationes, purgationes variæ sunt, inveniuntur, qui tamen omnes praxin verè Christianam non habent, sed eâ destituuntur: Sed interno cultu in primis opus est, animo, corde, mente

mente, spiritu, quo Deo serviendum, ut Corpus, anima, & Spiritus integer ac sine querelâ in adventum Christi ferventur, 1. *Theff. 5. v. 23.* Præstat animum, quàm cœtera offerri DEO, ait *Gregor. Nazianzenus ap. Lapi de proleg. in Siracid. p. 31.* Spiritum enim DEUS postulat, ut ipse est, *Job. 4. v. 23. 24.* Et Corporalis exercitatio ad modicum utilis, Pietas autem ad omnia utilis est, ac promissionem hujus & futuræ vitæ habet, 1. *Tim. 4. v. 8.* In quo praxios Christi. principia pro Epitome finire placet. Cœtera deductioribus servari oportet.

34. *Unicum* pro calce praxios adhuc subjungendum fuerit, quod 6. 30. promissum. *Ipsam Christianismi nomen* praxin Christianam involuit, & requirit, ut pleriq; consentiunt. Scire, quid Christianismus sit, nondum est, Christianum esse, inquit *Athanasius dial. 1. d. Trinit.* Christianismus est vitæ divinæ imitatio, ait *G. Nyssenus ap. Cor. à Lapide in Act. 5. v. 2.* Assimilatio DEI est, quatenus eam humana fragilitas ferre potest, ait *Basiliius hom. 10. hexaem.* Christianus est Christi imitator, *Augustinus de vit. Christ. C. 1.* Justitiæ, castitatis, patientiæ, prudentiæ, humilitatis, innocentiae nomen est, ait *Idem C. 6. 14.* Qui Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videtur. Nomen enim sine actu & officio suo nihil est, ait *Salvianus L. 4. d. Provid.* Christi nomen frustra sortitur, qui Christum non imitatur. *V. Gerhard. Aph. pract. Voc. Christi imitatio.* Præstat Christum in nobis vivere, quàm digladiando frustra querere. Cur Christus se nominaret viam, nisi vellet nos ambulare, sicut ipse ambulavit. *Idem c. l.* Ideò Christus se viam dixit, ut conversatio Magistri forma esset discipuli, & illam humilitatem eligeret servus, quam sectatus est Dominus, *Leo serm. 5. d. nativ. Dom.* Ut doctor discipulum sibi persimilem reddere intendit: Sic Christus quemvis ad se accedentem sibi conformare, & sic conformatos filios Patri exhibere cupit. *Nicephor. L. 1. histor. C. 22.* Doctus sine opere est nubes sine pluviâ, ait *Besoldus in Consil. sect. Sarac. p. 24.* Christianismus mors criminum, & vita virtutum est, ut *Cyprianus ep. 2. ad Donat.* dixit. Exigit vis beati nominis Christianismi, ut Caritas in corde, Veritas in ore, & Castitas in Corpore semper teneatur, ait *Hugo ap. C. à Lapide in Sirac. 51. v. 27.* Christiani à Christo nomen acceperunt, & operæ pretium est, ut sicut sunt hæredes nominis, ita sint imitatores sanctitatis, ait *Bernhard. ser. ad past. in syn.* Sine causâ sum Christianus, si Christum non sequor, *Idem in vitâ Malachie ait.*

E

Idem

DE PRAXI THEOLOGIA EXERCITATIO.

Idem Christum facilius apprehendi sequendo, quam legendo ait. *Conf. t. 1. 2.*
 Res sancta professio morum est, Quando etiam factis animat sua verba.
 Professor, *Taubman. p. 2. Sched. ait.* Non solum Christi passio sit tuum
 meritum, sed & Christi actio vitæ tuæ exemplum. Si vis esse cohares
 Christi, debes etiam esse Imitator Christi. *V. Gerhard. med. 30.* Sciendi via
 brevis est in fide, agendi longa. Non contendendo DEUM colueris, sed
 obsequio. Non in longum curiosa religio est. Agendi tempora disce-
 prando transmittis, & è vitâ evocaberis, priusquam aliquid constitueris. Si
 perpetuis disceptatis credendum, quis idiotarum salvari poterit? Recentio-
 rum aliquis ait. *Millena sunt, quæ in hanc rem in Scripturâ, Patribus, Scho-*
lasticis quibusdam, & Practicis scriptoribus inveniantur. Quædam d.
 non liqu. adducta. Hæc & de Praxi Theologicâ breviter
 adducta esse, sufficiat.

Gloria in excelsis DEO.

Ad r. 17. statim in principio numerum notæ adde, qui omissus, XIV. Reliqua
 leviora errata benevolè emenda, LECTOR, & vale.

153042

ULB Halle
007 107 749

3

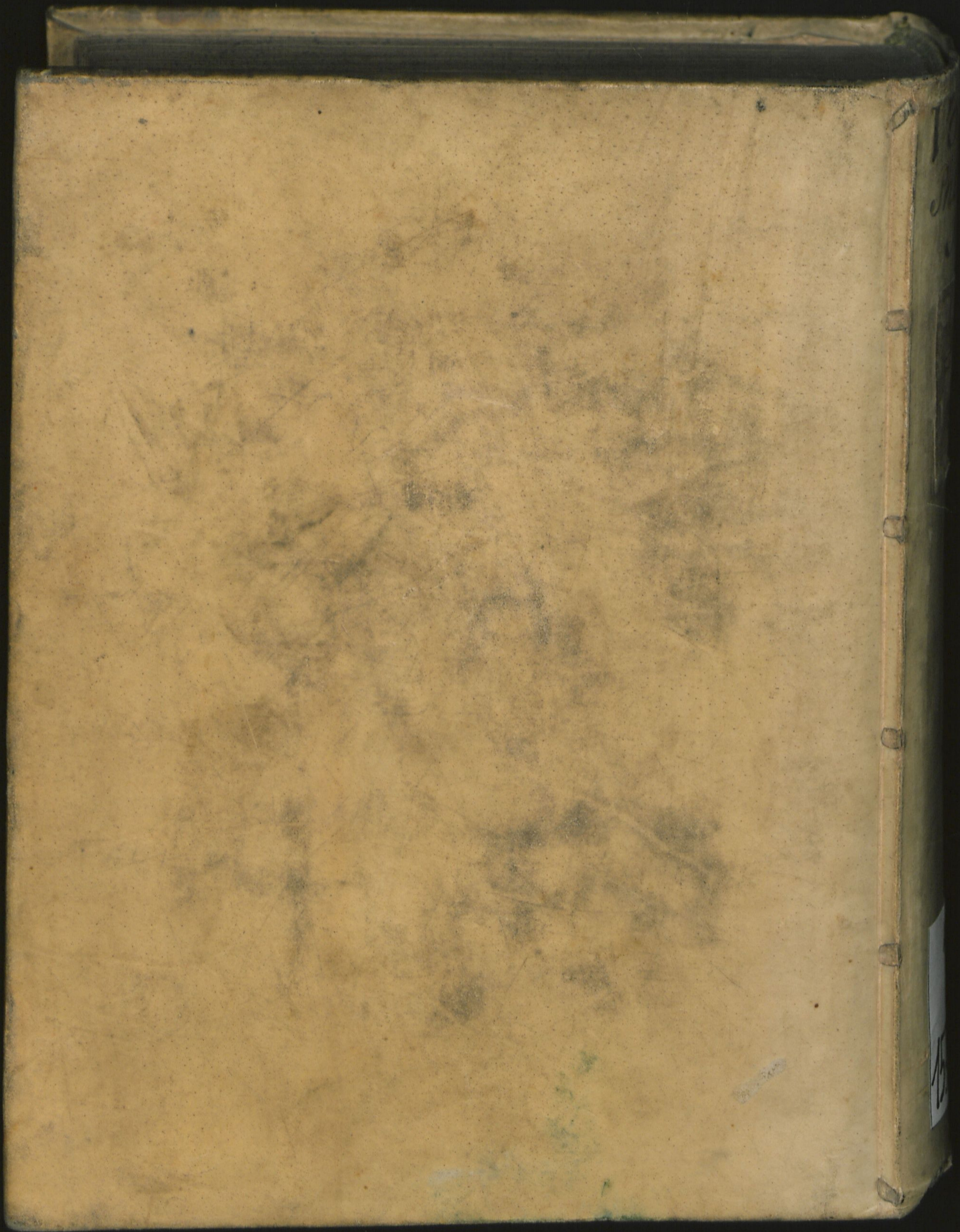

R

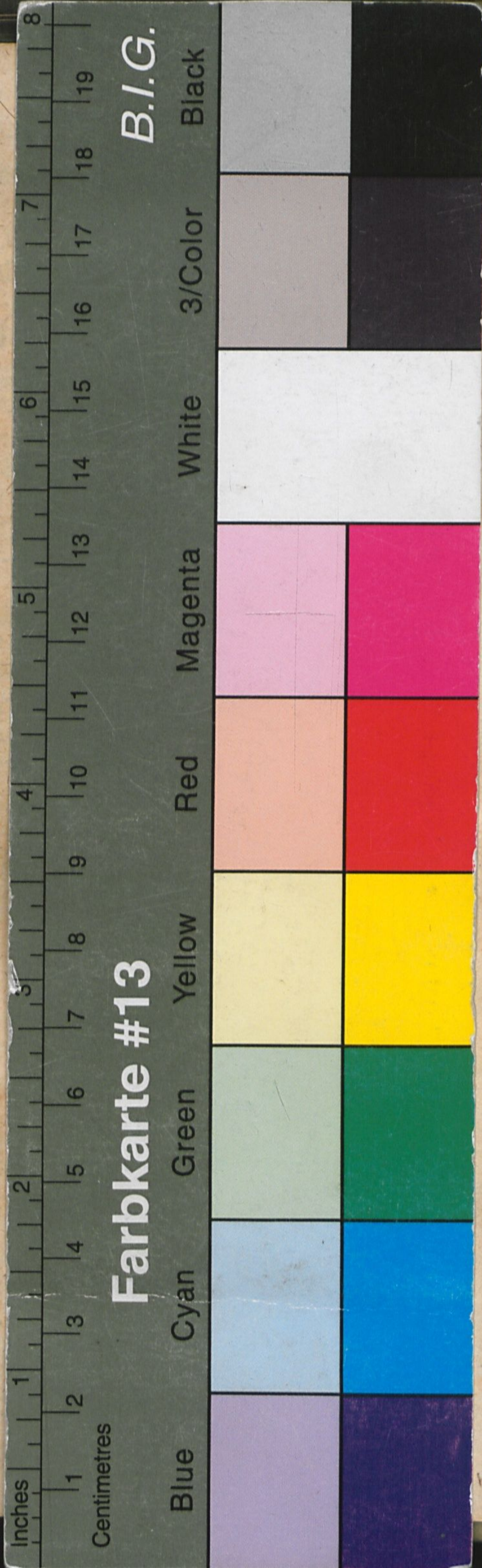
W/M

4

D. O. M. A.
DE
PRUDENTIA
THEOLOGICA,

Exercitatio Singularis.

Naturam ejus universè expla-
nans, principia, affectiones, subjecta, effe-
cta, divisiones, Cognata, Opposita, ordinatè repræ-
sentans, variaq; exemplis Veteris & Novæ
Ecclesiæ breviter demonstrans.

Subjecta ad calcem Appendix de praxi
Theologicâ, in spiritualib. apprimè
necessariâ.

Ad utilitatem Ecclesiæ monita universim condu-
centia suggerens.

AUTHORE
HENRICO NICOLAI,
Consil. Elect. Eccles. Et Profes. emerito.

GEDANI.
Typis PHILIPPI CHRISTIANI RHETII.
ANNO MDC LX.